

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XVI. ■ ZVEZEK II.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO PRVI CVETI TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4, ZA DIJAKE K 2

LJUBLJANA, 1909/1910

NATISNILA »KATOL. TISKARNA«

Vsebina:

	Stran
Mladina — alkohol — značaj. (Dr. Fr. W. Foerster.)	25
Več resnicoljubja! (Fr. Trdan.)	27
O samovzgoji. (J. Samsa.) (Konec.)	31
Vera in naša načela. (I. S.)	33
Dopis iz Združenih držav. (John B. — Washington.)	36
Ukrajinsko dijaštvo. (F. Fr. Stelè)	40

Visokošolsko dijaštvo.

Dr. Krek o društvih. — Slovenci, dijaštvo in Praga. — Češko katoliško dijaštvo. — Čehi v boju za vseučilišče v Brnu. — Slovaško dijaštvo	43—45
--	-------

Glasnik.

„Danica“. — „Zarja“ v letnem tečaju 1909. — Odbor „Zarje“. — Gradec. — Pododbor S. D. Z. za Primorje	45 46
--	-------

Srednješolsko dijaštvo.

Epizoda iz boja za poljsko šolo v poljskem kraljestvu	46—48
---	-------

Listek.

Koledarček slovenskega katoliško-narodnega dijaštva. — „Krijes“. — Par števil o katoliškem šolstvu	48
--	----

„Prvi Cveti“.

Romanca o trtah. (Jason Saviljev.) — Nedolžnost. (Peter Petrič.) — Pesem žanjice. (Bogumil Gorenjko.)	9
Hrepenenje. (Izor Etran.) — Naša pot. (R. Kazak.)	10
Na morju. (A. Niemojewski.)	10
Žalostna pesem. (Bogumil Gorenjko.)	12
Rojenice . . . (Rado Osvin.)	13
Ob morju. (Jovan Jovanović.)	13
Večer. (P. M.)	14
Ocene	14

Na platnicah.

O ameriški univerzi. — Letni tečaj 1909 na avstrijskih vseučiliščih. — Nemški učni jezik v japonskih šolah. — Radikalno poročilo — radikalna laž. — Listnica upravnštva.

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Zalokarjeva ulica 10.
— Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, IV., 24. — Slovensko
katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Leechgasse 30.
Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien) XVIII.
⋮ Schulgasse 30. III./19. ⋮

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran. ali po nakaznici
upravnštvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katol. tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Dr. Fr. W. Foerster :

Mladina — alkohol — značaj.¹

Kolikim je že pokvarila užitek kake Goethejeve pesmi pedantična učna ura? Koliko so jih že odvrnili od vere klečeplazmi molivci? In koliko jih je ostalo alkoholu zvestih le iz nevolje nad obnašanjem nekaterih abstinentov, v katerih fanatični agitaciji se kaže samo nek nov način nezmernosti, ki vse druge interese v notranjosti umori.

Vendar pa je res prostega človeka nevredno, če odkloni kako reč zato, ker se oglašja pri njem po premajhnih zastopnikih. Kdor resno misli o svoji socialni odgovornosti in sreči svojega značaja, vendar ne more ostati brezbrizen z ozirom na dejstva in zahteve, ki nam jih nava-jajo nasprotniki alkohola.

Nek novejši fiziolog je enkrat preiskal, koliko škode je naredil dedni alkoholizem v eni sami družini, katere zgodovino je s pomočjo oblasti v podrobnostih zasledoval. Neka leta 1740. rojena žena, z imenom Ada Jurke, ki je končala začetkom XIX. stoletja svoje življenje, življenje pijanke, tatice in vlačuge, je zapustila potomstvo, ki je nazadnje narastlo

¹ Ta krasni sestavek se nahaja v Foersterjevi knjigi „Lebensführung. Ein Buch für junge Menschen. Berlin, 1909,“ str. 53 — 58. „Katholischer akademischer Abstinentenverein“ v Freiburgu v Švici ga je izdal posebej kot svoj prvi letak. Naj ga tudi slovensko dijaštvo trezno premisli. Pisatelj Foerster nam je dal prijazno dovoljenje, da smemo priobčevati v „Zori“ odlomke iz njegovih del, kar s tem sestavkom začenjamo.

Friderik Vilhelm Foerster je bil rojen 1870 v Berlinu. Njegov oče, ravnatelj berlinske zvezdarne, je bil zelo navdušen razširjevalec etičnega gibanja, ki je prišlo začetkom devetdesetih let devetnajstega stoletja tudi na Nemško in bil tudi izvoljen za prvega predsednika etiške družbe. Mislili so že, da je sedaj veri odklenalo in da jo bo kmalu nadomestovala neod-visna morala.

Tako je bil mladi Fr. V. Foerster vzgojen v neverni družini in tudi v šoli ni dobil boljših nazorov. Toda notranjega miru pri vsem svojem študiju ni mogel dobiti. Kmalu potem, ko je postal doktor, je pretrgal dotedanje študije in se posvetil za več let študiju delavskega gibanja in mladih hudodelcev, praktično se udeleževal dela za reveže, šel na študijska potovanja na Angleško in v Združene države in nazadnje začel praktično vzgojno delovanje na polju izobrazbe značaja kot vseučiliški docent v Cirihu v Švici, kjer še sedaj deluje. Velepomembni preobrat v njegovem notranjem življenju se je začel nekako l. 1897. Dasi sam ni katoličan, v svojih spisih vedno zagovarja katoliški verski nauk. Njegova glavna dela, ki jih tudi čitateljem „Zore“ najtopleje priporočamo, so: „Jugendlehre“, „Schule und Charakter“, „Lebenskunde“. „Lebensführung“, „Sexualethik“, „Christentum und Klassen-kampf“.

Op. ur.

na 834 oseb, od katerih so uradno zasledovali življenje 709ih. Od teh je bilo 106 nezakonsko rojenih, 142 beračev, 64 jih je živelo od miloščine, 181 žena se je udalo prostituciji; 76 oseb te družine je bilo obsojenih radi zločinov, 7 radi umora. V 75 letih je stala samo ta rodovina, kakor se je preračunalo, državo vsled različnih podpor, stroškov v zaporih, odškodnin itd. celih pet milijonov mark.

Ali more reči, kdor ta pretresujoča dejstva premisli: Kaj pa je to meni mar? Moja mati ni Ada Jurke — mi pijemo naš kozarček kot se spodobi — ali naj žrtvujemo naš nedolžni užitek, ker drugi ne poznajo zmernosti? Kakšna zveza je med veliko bedo pijancev in našim domačim pitjem? Je mogoče naša vinska klet kriva, da so propadle cele družine, da so opešala cela pokolenja? Ali smo mar mi pijanci?

Odgovor: Pozabljate, da kaže ona grozna beda in oni tako očitvidni propad takorekoč pod povečevalnim steklom, koliko sploh alkohol vpliva na značaj in nevidno na vsakega, ki ga pusti do svojih možgan. Vrší se počasno otopenje vseh najnežnejših življenjskih moči, uspavanje vse najboljše čuječnosti, mi tega niti ne zapazimo — to vse gre mogoče brez vidnega propada skozi pokolenja, v resnici pa vendar potisne na drugo stopinjo vrednosti vse, kar bi pri nas lahko bilo prvega reda!

Če prav ne napravijo kapljice, ki jih pijemo, nas, niti naših potomcev za idijote, vplivajo vendar na naše življenje v velikem in malem na slabo stran.

Opazujte vendar enkrat, kako se razvija pogovor pri mizi, kadar je enkrat začela kapljica delovati na možgane! Manj vestno se pomisli na otroke, ki poslušajo, manj se ozira na ženske, ki so navzoče, vse se pove bolj grobo in enostransko, kakor bi se sicer reklo.

Alkohol je že zato najhujši sovražnik ljudi, ker prisili najboljše kar je v nas k spanju, ker oslabi naše najboljše misli, ki bi imele kakor angelj varh bedeti nad nami. Ali veste kak lepši ideal, kakor ljubezen, ki oživlja vsa dela in govorjenje človekovo? To pa je ravno najgroznejši učinek alkohola, da nam vzame bedejo ljubezen, s katero bi morali mi vsa naša dela blagosloviti, predno gredo med svet. Marsikdo pravi: »Naši očetje in stari očetje so tudi prenesli svoj požirek!« Ali pa: »Ljudje so vedno pili«. Pozablja pa se, da nismo več tisti silni ljudje in da živimo v času, ko več trpimo. Pozablja se, da so postala dražila, ki od zunaj vplivajo na naše živčevje, tisočkrat močnejša kakor so bila v mirnih časih preteklosti. Naši živci pa so postali veliko občutljivejši in slabši, in zato deluje vsaka kapljica alkohola toliko bolj pogubno. Mi vsi trpimo, kolikor že, vsled nervoznosti in smo preveč razdražljivi; vsi potrebujemo torej pomirjevanega zdravljenja, ne pa draženja. Bolj kakor kedaj potrebujemo samovzgoje in vlade duha, da si ohranimo zdravo naše živčevje in ga obvarjemo pred čezmernim draženjem. Kratko, v imenu vsake resne in krepke samovzgoje: Proč z alkoholom! In celo če bi mi zdravniki dokazali, da je alkohol zdravju koristen, bi rekel: Osnovna zmeta

je, če hočete zdravje osnovati samo na živalski del človeka. Temelj tudi vsakega fiziškega zdravja je jasnost duha, moč vesti, sila volje. Od energije možganskega življenja se žive vse telesne funkcije, zato ni zdravja ki bi ga mogli pridobiti na stroške značaja.

Toda danes ne gre samo za našo lastno srečo. Enkrat sem bral v pobožni knjigi o »deveterih tujih grehih«. To so vsi grehi naših bližnih, ki smo jih mi zakrivali s svojo zanikrnostjo. To, kar mi zakrivimo s svojimi pivskimi šegami, s svojim brezmiselnim sodelovanjem, s svojim razbrzdanimi alkoholnimi navadami, s svojim igranjem z uživanjem, ki povzroči propad tisočev naših soljudi ali pa naših otrok, ki so slabejše narave; vse to spada vsekakor v prvi vrsti med »tuje grehe«, ki smo jih mi krivi.

Ali ni čisto navadna zahteva vitežtva, da opustimo v svojem življenju navade, ki slabejšega gotovo upropastijo. Koliko propadlih družin, koliko zanemarjenosti posameznikov je povzročilo brezmiselno alkoholno uživanje v »višji« družbi! In koliko blagoslova so že prinesli svetu oni možje in žene, ki so kljub zasmehovanju in zasramovanju naredili pot brezalkoholnemu pitju v hiši in gospodarstvu! In vse to naj bi nas nič ne brigalo? Dà, prav resna zavest odgovornosti bo sploh vedno osvetljevala naše življenje kot nekaka poslednja sodba; v ti luči spoznamo potem, da nas vede marsikaj, kar imamo za nedožljivo, v resnici v pogubo; naše nedolžne navade pokažejo naenkrat dalekosežen pomen, in kar se nam je zdeło v daljavi, postane naenkrat naša najbližja zadeva. In po ovinkih se nam nepričakovano odkrije, da smo se sami rešili, s tem, da smo nekaj žrtvovali za najbolj oddaljene!

Fr. Trdan:

Več resnicoljubja!

Gospoda »filozofa« Krivica že poznamo in njegovo »temeljito znanje« tudi. Ko sem preteklo leto opozarjal radikalno naprednjaštvo, naj vendar enkrat neha loviti mladi dijaški naraščaj z omamljivo frazo vera je privatna zadeva, se je smatral »znani Krivic poklicanega, da s plodom svojega duha brani svojo in svojih pristašev žaljeno čast in tako imenovano prepričanje. Dovolj, da se je le eden našel, ki je pisal in polnil liste »Omladine«. Radikalno dijaštvo je bilo ponosno na svojega »radikalnega teologa« in se ni brigalo za to, da je pisal de omnibus et multis aliis. Pisal je in »odgovarjal« in zato je šlo »Omladini«.

Ne malo sem se začudil, ko sem zagledal neustrašenega Krivica pred kapitulacijo. On, ki zna in piše ex omnibus aliquid, ex toto nihil, naj bi v sredi vročega boja odložil orožje!

V »Omladini« — št. 3., str. 36—39, l. VI. 1909 — je g. Krivic podal svoj pomilovanjā vredni konfiteor o veri, vedi in znanstvu in končno še dostavil, da ne bo več odgovarjal. Kar je vedel in prepisal, je torej povedal, več ne more. Da bi njegova znanstvena razprava tudi na zunaj imela več znanstvenega lica, je numeriral vse posamezne odstavke. Menim pa, da sem uganil njegovo nakano, ko trdim, da je nameraval »Zori v odgovor« poslati šest radikalnih resnic — la Ź i. Ker mu je pa vsled prevelike gorečnosti za radikalni katekizem nanoslo in je on na vsak naēin hotel imeti ravno šest odstavkov, je zaznamoval zadnja dva odstavka z isto številko. Pa to le mimogrede! De'stvo je, da je »Omladina« za kopo novih zgodovinskih neresnjc bogatejša in da je g. Krivic v sredi boja kapituliral. Zato so tudi naslednja izvajanja namenjena v prvi vrsti našemu dijaštvu, da znova spozna radikalno objektivnost in resnicoljubje, in potem pa onim naprednjakom, ki g. Krivica poznajo samo po imenu, ne pa še po pismu.

Znano je, da g. Krivic jako rad besediēi. Fakta, ki bi jih imel dokazati, samo kratkomalo naznaēi. Paē postavi premise, eno ali dve, kakor mu kaŹe. Ker pa nasprotujoēe premise nujno vodijo do kontradiktornega zakljuēka in on — filozof — tega ne ve, ali z ozirom na kroŹek svojih ēitateljev noēe vedeti, zato samo s frazami pribija: sic vola, sic iubeo, sicer bi se na mah zgrudila njegova s trudem zgrajena teološko - filozofska zgradba. G. Krivic, to je, razumite, »sholastiēno besediēenje«. Le s pojmi in njih vsebino se prej seznanite, potem gotovo ne boste »sholastiēno besediēili« ampak sholastiēno izvajali in vstvarjali trezne sodbe. Elementarnega predznanja Vam manjka. In to je eden glavnih vzrokov Vaše konfuznosti!

Galilei — dokaz za krutost rimske Cerkve! Zopet stara pesem. G. Krivic, ne prebirajte in ne prepisujte veē Draperja, sicer boste še bolj trapasti. Citat, povzet iz Draperja, še posebno oznaēuje Vašo otroško najivno omejenost in nerazsodnost. Podobni ste staremu oēancu, ki je trdil, da je vse res, samo da je »drukano«. Ampak tudi citat Vas ne bo spravil iz zagate in prepada, v katerega ste pali, pa ne morete dobiti rešilne vrvice.

Glavno pravilo treznega presojanja je in ostane: probate, quod bonum tenete! O znanem metodologu, profesorju E. Bernheimu vendar ne boste trdili, g. Krivic, da je bil »kranjski klerikalec«. V svoji sloveēi knjigi — »Lehrbuch der historischen Methode«, Leipzig, 1908 — vedno in vedno povdarja, da je ni znanstvene stroke, ki bi tako potrebovala kritiēnega oēiŹeēevanja kakor ravno zgodovina. Kot glavne motive za historiŹke falzifikacije navaja: slavohlepje, napaēen patriotizem, strankarski interes . . . etc., l. c. 331.

K. Krivic, kajne da ni teŹko uganiti, kateri motiv da prevladuje pri »Vašem historiŹkem raziskavanju«. Vam paē samo to nese, — kaj Vam za resnico!

O Galileju in njegovi pravdi sem razpravljajl v lanski »Zori«. Ker je pa g. Krivic zopet zaprl oēi pred resnico in sedel po Draperju — seveda

v prevodu — opozarjam čitatelje na nekatera posebno podla in povsem zlagana očitanja. Draper in za njim njegov duševni sin Krivic hočeta Galileju zagreniti celo zadnje trenutke življenja. »Vrgli so ga v ječo in tam se je ravnalo ž njim z neusmiljeno strogostjo deset let njegovega življenja. Odrekli so mu cerkveni pokop.« — »Omladina« l. c. 37.

Tako Draper in za njim prevajavec Krivic. Dolgoletni proces v Galileju je malokdo tako globoko proučil kakor avstrijski častnik Gebler. Da bi se prepričal o pristinosti in verodostojnosti procesnih aktov, se je napotil v Rim in sam preštudiral vse tozadevne listine. Z mnogimi drugimi uglednimi pričami tudi on priznava, da so poročila o grozovitem tiranstvu rimske kurije napram Galileju prazna izmišljotina domišljavih zgodovinarjev. V ječi Galilei sploh ni bil. Le ob času zaslišanja je bival v inkvizicijskem poslopju. Tu so mu odkazali tri lepe sobe in enega služabnika ter mu pustili popolno prostost. Umrl je 8. januarija leta 1642., potem ko je prejel svete zakramente in papežev blagoslov. (Gebler: Galilei, 309.)

Tako objektivni zgodovinar in ne krivi Krivic.

Že iz navadenih dejstev je lahko presoditi, koliko dokazivne moči imajo nadaljni ugovori g. Krivica, čeprav povdarja, da »citira najvišjo avtoriteto katolicizma«. Uboga nevednost! G. Krivic, če bi se bili zavedali, kako krive in zmedene pojme da Vam je vtil Draper, bi gotovo Cerkev ne prištevali k oviram vede, tudi ne smatrali silaba in indeksa za zatvornice znanstva. Pa kaj pravim! Poslušajte, mi porečete, silab: anathema sit, kdor trdi »Romanus pontifex potest ac debet cum progressu, cum liberalismo et cum recenti civilitate sesse conciliare et componere.« (»Omladina« l. c. 37.) Saj to je, g. Krivic, tisto velepomembno načelo katoličanstva, moč resnice, ki daje rasti in mladosvežega mozga mogočnemu katoliškemu drevesu. Non possumus. Ako imate v sebi še kaj čuta odkritosrčnosti, mi boste priznali, da ste zagovornik — hočem se prav milo izraziti — historijske neresnice. Zgoraj sem Vam to dejstvo na Galileju prijateljski dokazal. A Vi ste tudi zagovornik liberalizma in vse moderne laži-vede. G. Krivic? Conclusii tertii? Saj razumete? Cerkev pa je čuvarica in braniteljica resnice. Laž-resnica. Ali se še spominjate, kako ste na gimnaziji imenovali to nasprotje? Če bi se Cerkev vdajala trenutnim ekstazam moderne vede, bi se ji že zdavnaj slabše godilo kakor kranjskemu liberalizmu in zraven še radikalizmu. Moderna veda veliko domneva, kakor tudi Vi, gospod Krivic, samo »domnevate« o indeksu, o kongregaciji za indeks, o cerkveni hierarhiji, o čustveni religioznosti. Ste pač že mladi »preživeli in prebojevali boj ter rešili uganko«, ki je niso mogli razvozljati stari veleumi. Hočem reči, g. Krivic, pojem »domnevati« Vam je že zopet neznan. Revež! Le ubogajte, pa študirajte, potem se Vam bo morebiti dalo kaj dopovedati.

Toda sledimo da je razboritemu filozofu-historiku!

Z nekim posebnim zadovoljstvom sem prečital četrti odstavek radikalno-apologetičnih razgovorov« g. Krivica: »Kakšna je nadoblast, ki posreduje vero v nadnaravne resnice?« Smeh me je posilil, smeh nad najivno vero g. Krivica. Ko naštejejo par ne baš najbolj vzornih papežev, navede še vir, iz katerega je potekel ta novi prepis in prevod. Ne trdim, da bi g. Krivic ne bil pošten vsaj pri navajanju pomožnih virov. Čudno se mi je pa vendar zdelo, da sem zadel na podobna mesta pri zgodovinarjih-racionalistih Heldu in Corvinu. Veliki duhovi se pač včasih srečajo! Imenovana zgodovinarja, o katerih se je pretekli teden izrazil neki profesor, da spadata med zgodovinske romanopisce, imata vsaj to dobro lastnost, da zabeležita zgodovinske legende pod črto, dostikrat tudi z dostavkom: »jedoch ohne strengen historischen Nachweis«. V razvedrilo svojim čitateljem naj vendar navedem vsaj dva slučaja, ki tako lepo osvetlujeta skromno lahkovernost g. Krivica.

»Leon X. (kako je rekel o Kristu, je znano). »Omladina« l. c. 38. Dvomim, da bi bilo g. Krivicu znano.

Leonu X. se podtika, da se je nekoč izrazil negativno o božanstvu Kristusovem. Znan zgodovinar Weber — in ta tudi ni kranjski klerikalec, g. Krivic — pristavlja: »Diese Zumutung gehört in das Gebiet der Fabel.« Nekemu Hrvat, ki še ni dobro razumel nemščine, sem to mesto raztolmačil že v začetku lanskega šolskega leta v vseučiliški knjižnici. Gospod Krivic, o Vas bi upravičeno pričakoval, da Vam ni treba tolmača, čeprav se poslužujete najraje čeških prevodov.

»In nezmotljiva Cerkev pa Janez Nepomuk.« Ibidem. G. Krivic hoče reči, da Janez Nepomuk sploh ni živel. Priznam: komplicirano vprašanje o resničnem bivanju sv. Janeza Nepomuka je res vzdignilo mnogo prahu, odkar je bil objavil v Berlinu (1855) privatni docent iz Bona, dr. O. Abel, brošuro z naslovom: »Die Legende vom heiligen Johann Nepomuk.« Knjižica je bila hitro predelana tudi na češki jezik: »Lež a pravda o svatem Janu Nep.«, iz katere je zajemal svojo modrost najbrž tudi gospod Krivic. Tudi lansko leto se je veliko pisalo »pro in contra«. Na podlagi prevesnega gradiva pro se je mnenje tudi svetnih znanstvenikov obrnilo v obrambo resničnosti življenja sv. Nepomuka. V našem historičkem seminarju je že letos obdelal to vprašanje neki Jud. G. Krivic, ali Vam je tudi ta preveč klerikalen!

Še eno misel, ki jo je g. Krivic strašno razblinil. »Cerkev pa Kristov nauk!« Po logiki Vašega besedičenja sta ta dva popolna kontradiktorna pojma. Ne čudim se Vam. Tudi zakoni religioznega življenja imajo in nujno zahtevajo moč neizprosne logike. Kdor pretrga vez z Bogom, svojim Vzrom, komur je Bog manj kakor Hotentotu kos lesa, kdor zaslužni svojo voljo, ta ne razume in ne more razumeti katoličanstva, ne njegovega dalekosežnega blagoslova na vseh kulturnih panogah. Na razvalinah duševnega življenja res ne more zrasti drevo katoliške ljubezni. Pa se še čudite, da čutite v sebi disonanco! Saj drugače ne more biti. Ali ni notranja disharmonija nujna posledica pretrgane zunanje vezi! Zato proti

koncu že več ne veste, kaj pišete, ali kaj ste hoteli pisati. Dočim v petem odstavku še vzdihujete po veri izgubljeni in si s kopico klicajev in pomišljajev želite poznati »dejanjskega katolika«, že blatite v šestem in sedmem odstavku to, kar je vernemu katoličanu najsvetejše — brezmadežno spočetje Matere Božje in skrivnost posmrtnih kazni. In Vi hočete biti odkritosrčen; ali ste kdaj bili, ali sploh veste, kaj je odkritosrčnost! Vidite, g. Krivic, odtod disonanca, odtod disharmonija, odtod prepad. »Animalis homo non percipit ea, quae sunt Spiritus, stultitia enim est illi.« Stultitia mora biti ves življenjski misterij onemu, ki zajema »modrost« iz »znanstvenih del« à la Bölsche in se klanja »Svobodni Misli«.

* * *

Take gorostasne laži vsebuje list, ki hoče zastopati in vzgajati slovensko dijaško mladino! Mladina v tvojem in tvojega dragega naroda interesu pomni besedi Stritarjevih:

»Dragih nam nekdam svetinj teptali ne bodemo v blato,
kar nam novi sedaj, krivi preroki vele!«

J. Samsa:

O samovzgoji.

(Konec.)

3. Kaj je značaj.

Ako si vztrajno in dosledno po danih načelih vzgajamo svojo voljo, si bomo vzgojili značaj. Značaj je jasnost načel in zvestoba do teh načel. Načela so nam jasna, treba je samo zvestobe do njih. In tukaj si mora vsakdo reči: *T u a r e s a g i t u r*. Delo vsakega posameznika je, da si vzgoji značaj; to je namen samovzgoje.

Kaj storiti, da si vzgojimo značaj?

V ta namen je v prvi vrsti in neobhodno potrebno, da smo svojim načelom v majhnih in celo v malenkostnih rečeh zvesti. Znameniti škof Kepler pravi v svoji krasni knjigi: »Wander- und Wallfahrten«: »B o d i m o v e l i k i v m a j h n e m.« Da, bodimo veliki, dosledni in značajni v majhnem. Kdor si hoče voljo po enotnih načelih vzgojiti, jo mora kot dober vzgojitelj krotiti najprej v majhnih rečeh. Ako stariši odnehajo, da otrokova volja zmaga, postane otrok trmast in ko odraste, ne more nikdo več njegove trme streti. Taka je tudi z našo voljo.¹

Drugo sredstvo je: B o j s e s t r a s t i, oziroma pazi, da se ti kako nagnjenje ne razvije v strast. Strast imenujemo tako močno razvito težnje naše volje, da ga razum ne more več nadzorovati in vladati. Strast je poguba za mladega človeka. Strast (stradati) res sestrada človeka, vzame

¹ Principiis obsta, sero medicina paratur, cum mala per longas convalnere moras.

mu duševno in telesno energijo ter si usužnji vse njegove zmožnosti. Človek, ki je udan strasti, ni dostopen nikakim umskim razlogom; vse njegove duševne zmožnosti, um, volja, spomin, čustvo, vse je v službi njegove strasti. Italijanski mojster Correggio je napravil sliko: Krepka moška postava je zvezana na rokah in nogah, vezi drži mlada ženska, dve pa mu piskati na uho. Ko sem videl to podobo, nisem niti za hip premišljal, kaj pomeni: Strast, ki si človeka popolnoma usužnji.

Končno naj še nekaj omenim, kar dijaškemu značaju najbolj škodi, to je tista bojazljivost in neznačajnost v družbi, v tovaršiji.

Tovariši, kdo zmed nas more reči, da ni iz strahu in tiste obžalovanja vredne bojazljivosti pred družbo še nikdar zatajil svojega boljšega prepričanja, da ni — vsaj v besedi in dejanju postal nezvest svojim načelom. Dokler si kdo v družbi ne upa javno izraziti svojih načel in v soglasju s temi načeli tudi delati, ta si še ni vzgojil značaja. Foerster pravi: »Mi moramo streti ta silnj vpliv družbe in dvigniti moč posamnika.« Da, dvigniti moč posamnika, bodi naša naloga; naloga vsacega izmed nas naj bo, da si vzgoji krepko močno individualnost, da ne bo pristopil tja, kjer je večina, ampak tja, kjer je resnica, čeprav je sam. Vrane, kavke in krokarji lete v celih jatah, kamor ena, tja se spusti cela družba — a navadno prav nizko nad zemljo; orel pa se dviga sam v drznem poletu, visoko, v nedogledne višine, zaupajoč na svojo moč. Nam ne imponira večina, nam imponira samo resnica in močna trdna volja. Zato pa jasno in odločno povej svoje mnenje in ravnaj dosledno svojim načelom, tudi če bi bila cela tvoja okolica drugačnega mnenja; to pa vedno u lj u d n o, da ne žališ nikogar, a v e n d a r o d l o č n o, da pokažeš, da veš, zakaj to trdiš, a zopet ne z neko kapricasto trmo, da ne narediš vtisa, kakor da hočeš nalašč nasprotovati. Fin takt in pazno, previdno občevanje v družbi, zlasti z značajnimi ljudmi pomaga človeku, da najde pravo sredo.

Tovariši, ako se hočete taktnega, uljudnega občevanja navaditi, občujte tudi med sabo uljudno, dostojno. Ne smatrajte tega za malenkost. Iz vrst naših dijakov naj bi izginil tisti poulični, banalni ton, tisto buršikozno vedenje, ki se dijaka — njemu samemu v veliko nepriliko — drži mnogokrat še pozneje, ko se oči mnogih upirajo vanj. Tudi v medsebojnem občevanju naj dijak nikdar ne pozabi, da je samovzgoja nadzorstvo in gospodstvo nad lastno voljo.

Sklepam. Kakor nosi umetnik v svoji duši idejo, ki jo misli upodobiti v umetnine, a z žalostjo opazi, da svoje ideje ne more popolnoma udahniti okorni materiji, ideja je prevzvišena, prelepa, a materija pretrda, prekrhka, taka je tudi z nраво idejo, ki jo nosi vsak človek, ki je dobre volje, v svoji duši. Rad bi ustvaril na samem sebi ideal, umotvor, ki odgovarja njegovi ideji, a včasih čuti, da nima moči, da je on sam, da je njegova k slabemu nagnjena narava pretrda materija, da bi mogla sprejeti to vzvišeno idejo. V takih trenutkih, tovariši, ne obupujmo, temveč uprimo

svoj pogled na nebeški vzor idealne popolnosti, uprimo svoj pogled na idealni značaj Kristusov. Na potu samovzgoje se nikdar ne udajmo topi resignaciji, kakor pesnik, ki pravi: »Moj up je šel po vodi, le jadrajmo za njim«, ampak naše geslo bodi: »Moj vzor je še visoko, dvigujmo se za njim.« On, ki je jedini mogel reči: »Exemplum dedi vobis«, nam bo dal tudi moč, da ga bomo mogli posnemati. Kristusov značaj nam bodi bodrilo k samovzgoji, kajti šele v luči Kristusovega značaja moremo razumeti globoki pomen Goethejevih besedi:

„Höchstes Glück der Erdenkinder
Ist nur die Persönlichkeit.“

I. S.

Vera in naša načela.

Človek je toliko vreden, kolikor je vreden njegov značaj. Umska izobrazba brez vzgoje srca mu je v pogubo, ker je kakor ostro orožje v otrokovih rokah. Zato je že Stritar poudarjal vzgojo srca ter klical: *Sursum corda*. Vzgajati srce pa se pravi vzgajati voljo. Kdor si vzgoji dosledno, vztrajno in močno voljo, ta si vzgoji srce, vzgoji značaj.

Značaj sem slišal nekoč opredeliti kot jasnost načel in zvestoba do njih. In edino ta opredelba se mi zdi prava. Kdor hoče imeti značaj, mora torej prej imeti načela, neke praktične življenske resnice, ki jih volja sprejme in po katerih uravna vse svoje udejstvovanje. A kje dobimo načela, kje tiste resnice, ki jim zaupamo in izročimo samega sebe in svoje življenje? Ves stari vek je bolešno povpraševal po tem, a ni dobil odgovora. In tudi najmodrejši starega veka — Sokrat — ni vedel drugega odgovora kakor; „Samo Bog nam more dati ta načela, samo Bog nam more povedati, kako naj živimo.“ In prišel je Bog sam — „et vidimus gloriam eius, quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.“ Milosti in resnice potrebuje človek za svojo srečo. Resnico in milost pa nam je prinesel Odrešenik. Resnica, ki jo je Kristus prinesel na svet in izročil svoji Cerkvi, da jo oznanja vsem narodom, — ta resnica so naša načela. Vzvišena in globoka in vsebine polna so ta načela in vendar hkrati tako preprosta in naravna, rekel bi, samaobsebi razumljiva. Jasna so kakor jutranje solnce na modrem nebu, vse obsegajo kot mogočno prodirajoča luč solnčnih žarkov, životvorna so kakor blagodejna solnčna toplota, ki daje življenje človeku in živali in rastlini. — Morda Vam je znana globokoumna Joergensenova parabola o cveticah, ki so sklenile cvesti ponoči, brez solnca; ovene le so in zamrle. Brez solnca ni svetlobe in gorkote, ni življenja, brez Kristusa ni resnice in načel, ni značaja.

Ta misel, ki je edina katoliška „par excellence“, si v mogočnem triumfu osvaja svet. In lahko z veseljem pribijemo, da smo Slovenci med

prvimi pozdravili to misel in jo sprejeli kot svojo za vedno. Le en pogled v našo preteklost — in prepričate se, kako si Kristusova načela osvajajo naše zasebno in javno življenje. Mahnič, Missia, Jeglič, Krek so imena, ki pomenijo pri nas zmago Kristusovih načel, načel, ki so edina sposobna vzgojiti značaje. In dijaštvo — to lahko ponosno trdimo — je bilo v zmagoslavnem sprevedu krščanske misli skoro prvo. Še je vladal v naši javnosti lažnjivi liberalizem, ki je — v sramoto svojemu imenu — uničeval vse, kar ni trobilo v njegov rog, ko se je ustanovila na Dunaju „Danica“ ter na svoj belo-modro-rdeči prapor zapisala: Misel katoliška. Za „Danico“ je zažarela v Gradcu „Zarja“, in kmalu sta obe stopili v bratski stik v „Slovenski dijaški zvezi“. Kdo se ne spominja z veseljem in ponosom onih sijajnih sestankov katoliško-narodnega dijaštva, ki so bili vedno jasna manifestacija izobrazevalne, narodne in katoliške misli. In danes se naše dijaštvo — akademično in srednješolsko — zbira v taboru dela, v taboru krščanske kulture.

Kot logična posledica tega veselega razvoja pa se je ustanovila letos maja meseca na Dunaju Liga katoliškega slovanskega dijaštva, ki bo mogočen branik katoliške misli in ki obeta katoličanom in Slovanom v Avstriji boljšo bodočnost.

Ta kratek oris renesanse slovenskega dijaštva je jasen dokaz, da imamo prava načela, ki jim je zagotovljena prihodnost in zmaga. In to se bo zgodilo, ako bomo svojim načelom zvesti. Zvestoba vsebuje dvojno: doslednost in vztrajnost. Kdor svoja načela spoštuje, se jih bo držal dosledno; kdor omahuje, ta kaže, da o svojih načelih dvomi, da ni prepričan o njih. ali pa da jih sploh nima. Trs, ki ga veter sem in tje maje . . . Kdor pa je prepričan, da „njegova načela iz Luči večne so rojena“, ta se jim mirno in brez skrbi zaupa ter jih udeještvuje stvarno in dosledno. „Nur Beharrung führt zum Ziele — —“

Naši pesniki tako radi tožijo, da so v življenju izgubili mladostne ideale, da so okusili „spoznanja grenki sad“ (Stritar), da jim je na poti v življenje zazijalo „globoko brezno brez vse rešnje poti“ (Prešeren) itd. itd. Res je, da si mlad človek zamisli mnogo idealov, ki se ne dajo ostvariti, a pravitako je tudi gotovo, da nam tistih idealov, ki jih ustvarimo po treznem razmišljanju — v nekoliko zrelejši dobi — ne more vzeti nobena prevara in nikako razočaranje. Ideala npravne popolnosti, značaja, nam ne more nihče vzeti. Samo od nas je odvisno, ga li dosežemo ali ne. In to je najvišji ideal, in edini vreden tega imena. Vse drugo je mladostna domišljija, gradovi v oblakih, ki se razprše kakor fata morgana. Vsi drugi ideali temelje na tem, ako ne, se podero, kakor se podere hiša, zidana na pesek.

Verska načela so edino prava načela samovzgoje.

Vera! Ali ni to pojem, ki se okrog njega vrti vsa človeška zgodovina. Ali ni že Goethe rekel, da je bistveni in najglobokejši predmet svetovne zgodovine boj med vero in nevero. Vedno in vedno se v zgodovini ta boj ponavlja v raznih oblikah in na razne načine se bije, zdaj z železnim, zdaj z umskim orožjem, a boj je vedno isti, ker je vzrok vedno

isti. Naš čas se bojuje proti veri v imenu vede in v imenu svobodne misli. A prava veda se bo sprijaznila z vero, saj je njena sestra, obe sta rojeni iz večne Luči; laživeda pa ne bo premagala vere; in svobodna misel bo — če je poštena — vero sprejela, prostovoljno, ne prisiljena, ako ni poštena, bo vera triumfirala nad njo.

Zakaj vera zmaguje?

Vera in Cerkev nima fizične moči, nima bajonetov in ne bogastva. Tudi z umsko močjo vera ne zmaguje; je sicer mnogo gorečih spoznavalcev vere, ki so tudi priznane korifeje v znanosti, a vera ne zmaguje z znanostjo; vera zmaguje — z življenjem. Naša vera hoče biti udejstvovana v dejanju, v življenju. „Vera brez dobrih del je mrtva“, pravi apostol. Naša vera ni formalizem, ni na papirju, v cerkvenih maticah in njenih knjigah; ampak v srcu in duši, v dejanju in življenju. Naša vera hoče voditi dejanja in kjer jih vodi, tam zmaguje.

Ni kmalu o čem toliko zmotnih pojmov, kakor ravno o veri; to pa zato, ker se beseda vera rabi v različnih pomenih.

Kaj je vera?

Najnavadnejša pomena te besede sta dva: subjektivni in objektivni; v subjektivnem smislu pomeni vera umsko pritrditev, ki jo damo verskim resnicam, v objektivnem smislu pa nam pomenja vera verske resnice same. Vera je torej najprej dejstvo razuma; razum uvidi, zakaj sme verjeti, vidi zadostne razloge, da lahko verjame (zgodovinsko dejstvo razodetja, čudežev itd.). Dalje je vera dejstvo volje; razum namreč ni prisiljen pritrditi verskim resnicam, ker mu niso popolnoma razvidne; ako bi mu bile popolnoma jasne, bi vera nehala biti vera in bi postala veda; volja je torej svobodna, ali hoče verjeti, ali pa noče. In končno je vera dejstvo milosti božje; da se v nas rodi vera, nam mora milost božja voljo nagibati, da sprejme razodete resnice.

To je torej postanek vere v subjektivnem smislu. Bistvo vere torej nikakor ni v čuvstvenosti, tudi ne samo v zavesti odvisnosti od najvišjega bitja¹, ampak vera je dejstvo razuma in volje. Ne čuvstvenost in nujna odvisnost od Boga, temveč priznanje verskih resnic in prostovoljna izročitev svoje lastne volje božji volji — to je vera. Ukloniti svoj razum pred verskimi resnicami, četudi so nerazumljive, se pravi — verovati; ukloniti svojo voljo pred verskimi resnicami, pa se pravi — živeti po veri. S

¹ Kakor trdi člankar v Omladini, VI, str. 69 sl. „Naravna vera,“ pravi člankar, „je notranja in čutjena“ (sic!?). V svoje dokazovanje je uklenil celo jezikoslovje; izvaja namreč „vero“ od „viseti“, „vera“ mu je toliko kot „odvisnost“. No, g. Jurca, filolog niste in menda nikoli ne boste. Sicer se pa tega sami zavedate, ko pravite: „Kdor zna bolje, široko mu polje.“ Gotovo se pa ne zavedate, da ste s svojo čuvstveno vero zašli v panteizem. Vam je vse versko: razmerje med očetom in sinom, med ribičem in morjem, med človekom in naravo itd. Vidite, tako daleč pride človek, ako izloči iz pojma vere umski činitelj, kakor ste to storili Vi. Moderni priznavajo samo to, kar se da pozitivno, umsko dognati in dokazati. Vi pa to iz pojma vere popolnoma eliminirate. Pri veri, g. Jurca, in naj bo že pozitivna ali naravna — to umetno ločitev ste Vi sami naredili — je prvi činitelj umsko spoznanje tistih dejstev, ki me nagibljejo, da verujem. Čuvstvenost in zaves! odvisnosti je nekaj popolnoma sekundarnega. Toliko mimogrede v pojasnilo.

tem postaja naš um vedno bolj podoben božjemu umu in naša volja podobna božji volji. Čim trdnejšo vero imamo in čim bolj uravnavamo svoje življenje po božji volji, tem popolnejši smo, tem bolj se bližamo Bogu, tem večji pomen damo pojmu človek, tembolj se zblížujemo pojma *ἀνθρώπου εἶδος* in *θεοποιεῖσθαι*.

Jasnost načel in zvestoba do teh načel — je naš ideal. Načela imamo jasna, bodimo jim zvesti in vzgojili si bomo značaj. Na dan, v življenje in dejanje s svojim prepričanjem. Naša načela so vzvišena in večno trajna, udeležujemo jih s ponosom. Minila je doba katakomb, ko smo se skrivali, ker si nismo upali na dan; saj sami nismo vedeli, da nas je mnogo. A danes se katoliški dijak ne boji pokazati svojega prepričanja, ne sramuje se več stopiti v Marijino kongregacijo... Danes ne smatramo več za svojega onega, ki bere „Slovenca“ ter hvali Kreka in Šusteršiča in nič več; naš ni, kdor pravi, da je klerikalec; naš je samo oni, kdor kaže v življenju, da je sin verne slovenske matere. Mi ne potrebujemo agitacije in reklame, naše vrste se množe sameobsebi; za nas je agitacija in reklama naše delo in naše življenje.

John B. — Washington.

Dopis iz Združenih držav.

Žensko šolstvo in izobrazba.

Oh ta ženska emancipacija! Teško je govoriti o tej reči. Ne govoril bi resnice, če bi dejal, da mi primanjkuje snovi o tem vprašanju. Preveč je je in ne vem, kako bi vse očrtal v najkrajših potezah. Kje si vendar še čul, da bi ženska molčala, in še v prvi vrsti ženska, ki si domišljuje precejšen del izobrazbe. Kje naj vendar začnem? Pri ženskih tovarniških delavkah, pri ženskih hišnih slugah, pri ženskih komijih, pri ženskih postrežčkih, pri ženskih detektivih ali pri ženskih brivcih? Povsod ženske, kamor se obrneš. Imamo jih med državnimi uradniki, med zdravniki, med profesorji, med govorniki, med filozofi in še celo med svečeniki različnih protestantovskih sekt. Toliko jih je že sedaj povsod, da delajo resno preglavico našim ekonomom, ki se trudijo rešiti zapleteno stališče današnje človeške družbe. Resno je bilo vprašanje kitajskih kulijev, ki so delali za sramotno nizko plačo in vsled tega odtrgavali kruh domačinom. Hujši kot kuliji znajo postati ženske. Ker so zadovoljne z nižjimi plačami kot moški, vsakdo izkuša nadomestiti iste z ženskimi, in moški morajo zagrabit le za najtežja dela, če si hočejo služiti kruh z rokami. Če se sploh še kje čuti odmev industrijske revolucije, ki se je začela v začetku 17. stoletja na Angleškem, gotovo se mora to priznati o Ameriki. Seveda trpe na tem v prvi vrsti delavske mase. Delavec, ki težko preživlja svojo družino, komaj čaka, da mu otroci toliko odrastejo, da morejo prijeti za delo. Naj bo

deček ali deklica, vse hiti za zaslužkom, ki se najhitreje in najlaže dobi v lovarnah. Kakšen vpliv imajo na mladino tovarne, te lahko uči vsakdanja izkušnja, če stopiš enkrat med tako družbo. Že v najmlajših letih spozna otrok, da se mu ne gre za drugo kot za kruh in za cent. Dekleta komaj zaslužijo toliko, da se preskrbljujejo same z obleko in hrano, in nič čudnega ni, če se izkušajo dvigniti iz takega življenja in služiti cent in kruh na lažji način. Kaj počnejo otroci, kako vplivajo sodelavci in sodelavke nanje, za to se starši ne brigajo; glavno je, da se sami preživljajo. Počasi se dekleta svoji pokvarjeni družbi toliko privadijo, da izgube ves svoj moralni čut in poštenje. In žalostna posledica tega je prepričanje, da je delo vsako dobro, naj bo že pošteno ali ne, samo da se služi kruh. To prepričanje jih vleče v beznice in iz beznic na cesto, kjer nazadnje žalostno poginejo. Prehoditi ti je treba le par ulic naših večjih mest, ko se je vlegel mrak na zemljo, in celo socialno vprašanje boš imel pred seboj še v veliko žalostnejši obliki kot bi ti kdo mogel opisati. — Dekleta, katerim je bila usoda toliko mila, da so dobila druga, preden so se nasrkala tovarniške okuženosti, postanejo matere in njihova deca bo hodila po ravnoistem potu kot so starši. Pomanjkanje izobrazbe in še bolj pomanjkanje vzgoje, to je korenina vsega zla. Kako naj dá mati svojemu otroku vzgojo, če je sama nikdar ni poznala? — Še večji vpliv kot izobrazba, pa ima na vzgojo otrok vera. Da, vera! Neštevilne verske sekte, katerih najdeš na ducate v vsakem kraju, vplivajo toliko na moralo, da je postal zakon v naših krajih neka nadlega, kamen na cesti, nad katerim se sme vsakdo spotakniti. Časopisi, gledališča, knjige in slike, povsod najdeš najboljše in najpikrejše dovtipe ravno na račun zakonskega stanu. Če izvamemo katoličane v Zedinjenih državah, lahko skoro rečem, da Amerika zakonskega stanu sploh ne pozna.

Sicer obstoja po državnih zakonih neka zveza med zakonskim, toda ta vez je tako slaba, da se da pretrgati, kadar se komu zljubi. V prvi vrsti so v tem oziru vsega občudovanja vredne ženske. Zvite kot lisice imajo še poleg vseh drugih lepih zmožnosti tudi predpravico pri naših sodiščih. Ženska, ki se ni poročila iz drugega nagiba kot „juxt for fuw“ (za šalo) — in teh je, žalibog, neštevilno — se ne ozira na drugo kot napraviti si potom zakona lahko, brezskrbno življenje. Če se ji ne posreči doseči tega namena pri prvem zakonu, razdere zvezo in hiti dalje za srečo. Pravi namen zakona, namreč vzdržanje človeškega rodu in vzgoja otrok, stopi v ozadje, in otroci se smatrajo dostikrat bolj za nadlogo staršem kot božji dar. — Otroci pogrešajo v svojih najnežnejših letih vodilne roke skrbne matere, na drugi strani jim je pa vsakdanja izkušnja življenja onih zakonskih, katerih ne veže nič drugega kot državni zakon. — Toda samo žensko vzgojo naj ti opišem. Tako si hotel, ne?

Otrokom, oziroma dekletom, se odpre novo življenje, ko so prišli v ona leta, ko se začne šola. Nekako s petim letom pride v otroški vrtec, ki je največkrat združen s cerkvijo ali javno šolo, dostikrat pa tudi v privatnih rokah.

S šestim letom pride v ljudsko šolo (Public School). Spolasta v ameriški šoli le izjemoma ločena. Nazorni nauk igra glavno vlogo. Kazni so zelo redke. Večinoma povsod nadomestujejo učiteljice moške učne moči. Plače so namreč prav majhne, zato si moški raje poiščejo drugih služb. Le nadučitelji so skoro izjemoma moški. V višjih letnikih pa se kaže, da je z učiteljicami križ, ker ne zmagajo uvesti med starejše učence discipline. Zgodaj se začne navajati mladino na čitanje mladinskih spisov, potem se pa preide k patrijotičnim povestim iz življenja ameriških junakov.

Telovadba je vpeljana z malimi izjemami po vseh šolah.

Reči moramo, da ameriška ljudska šola nudi otroku vsega dovolj razen verske vzgoje. Verouk je iz javne šole izključen, poučuje se pa v nedeljo po službi božji v cerkvi. Brezverski učitelji in učiteljice že poskrbe, da se otroci ne preoblagajo s takimi rečmi, ki bi imele kako zvezo z vero ali moralo. Časopisi so vsakdanji svedoki, da se dostikrat dela ravno nasprotno. Seveda moramo izvzeti katoliške šole, v katerih poučujejo šolske sestre.

Ko je dekle dovršilo ljudsko šolo (nekako s 14. letom) so ji odprti vsi zavodi kakor dečkom. High Schools (srednje šole) so napolnjene z dekleti in ravnotako vseučilišča. Odprta so ženskam vrata vseh fakultet, celo teologična pri vseh protestantovskih sektah brez izjeme. Ker so „višje (srednje) šole“ brezplačne in skoro v vsakem mestu, imajo ženske dosti prilike izobraziti se in pozneje prevzeti mesta moškim. Seveda ženske tišče dostikrat bolj iz naivnosti v take prostore kakor pa iz ljubezni do prave izobrazbe. Kdo bi jim vendar zameril, če želé in skrbé, da je življenje po takih zavodih bolj živahno, kakor zahteva pusta in monotonna veda.

Neverjetno se Vam bo zdelo, če povem, da se v High Schools oglasi celo veliko več deklic kakor dečkov. Da, celo bolj napredujejo kakor dečki. Le v rokodelskih šolah je dečkov več (Mechanic Arts High Schools).

Deklicam je na teh šolah vse na razpolago: rokodelski tečaj, trgovski, učiteljski in vseučiliški. Največ se jih odloči za zadnja dva, posebno za vseučiliškega. Študira se štiri leta, in sicer latinsko, en moderni jezik, angleško, matematiko, zgodovino in naravoslovje. Poleg tega pa tudi kuhanje in šivanje. Tudi dečki se uče kuhati. To je dobro ob priliki izletov v zapuščene oddaljene kraje, ker si morajo tam sami kuhati.

Po končani High School so jim odprte brez skušnje poljedelske šole (nekake vrste gospodinjske ali gospodarske šole), vseučilišča in ženska vseučilišča. Učiteljsko osebje na srednjih in visokih šolah je v pretežni večini moško.

Tudi na vseučiliščih je razen na medicinskem, pravnem in teološkem oddelku več ženskih kakor moških učencev.

Kar se pa tiče znanstvene in strokovnjaške izobrazbe, nadkriljujejo na visokih šolah moški ženske, kar je v gotovi meri dokaz, da se more ženska le v gotovih mejah meriti z moškimi, kar se tiče inteligence.

Navadno študirajo ves čas na eni univerzi. Ko so to končale, se podajo kaj rade še na kako tujo, posebno veliko na Nemško.

V Združenih državah je okoli 500 vseučilišč, poleg tega pa še kakih 160—170 Womers Colleges¹ (ženskih vseučilišč). Veliko je privatnih.

Znamenitejši taki Womers Colleges so n. pr.: Wassar College v New Yorku, ustanovljen 1861; štel je l. 1906. okrog 800 dijakinj in okrog 70 učnih moči. Šolnina znaša 500 dolarjev; na zavodu obstoja 20 ustanov za revne dijakinje. Wellesley College ob jezeru Waban v Massachusetts je znan posebno radi gojitve vodnega športa. Sploh igra šport tudi na drugih takih zavodih veliko vlogo. Tudi tu je več ustanov, okrog 900 dijakinj in okrog 100 učnih moči. Smith College v Mass. je znan radi literarne in znatne izobrazbe, ki jo podaja gojenkam.

Študij žensk na vseučiliščih sega v trideseta leta 19. stoletja nazaj, ko je odprlo vseučilišče Oberlin College v Ohio vrata tudi ženskim slušateljcem (1833).

Ženske, ki so absolvirale visokošolski študij, dobe mesta kot učiteljice na High Schools.

S polovično izobrazbo stopajo ženske navadno v svet. Šola jim je podala par glavnih podatkov o vedi. Seveda zidajo potem na to slabotno podlago skozi vse svoje življenje. Da imajo priložnost postavljati svojo luč na mernik, zato poskrbe neštevilni ženski klubi, katerih nam nikjer ne manjka. Dannadan nam prinašajo časopisi odmeve iz teh ženskih sestankov in njihove sklepe. In po pravici povedano: vredno jih je brati, ker v njih nikdar ne manjka humorja. Ni ga skoro vprašanja, da bi se ga ženske ne lotile in ni ga skoro vprašanja, da bi ga ne rešile — po svoje. Če že ni vredno plačati novčiča za druge reči, ki jih boš dobil v časopisu, svetoval bi ti vedno, da ga kupiš, da si boš vsaj pregnal melanholijo z odloki, katere je poslalo med svet izobraženo ženstvo tega ali onega kluba. Humor je vsekakor tudi nekaj vreden. Seveda je lepo, da ženske tako lepo pre-skrbe za šalo, če bi le ta reč ne stala mater toliko dragega časa. Tako se pa drže ti sestanki in zabavni večeri tako eden drugega, da mama skoro ne more drugače, kakor da zanemarja vzgojo otrok, ki bi jim jo imela deliti, ali pa opusti toliko koristno društveno delovanje, kar ji pa ne prinese pri njenih sovrstnicah gotovo nobene posebne časti. Je že pač moda taka pri nas, da bodi ženska bolj družabno kakor družinsko bitje. In da bi od Američanke zahteval naj celo opusti modo? Le tega ne! Storit kaj takega bi bil zmožen le kaka surovina, nikakor pa ne olikan in omikan človek! Ker živimo v olikanih krogih in hočemo med njimi živeti, jim pustimo, da se izobražujejo še naprej in nas hranijo z dragocenim humorjem.²

¹ „College“ pri Angležih ne pomeni gimnazije, ampak oddelek vseučilišča, kjer imajo dijaki hrano in stanovanje. To je ostanek srednjeveške vseučiliške uredbe.

² Ta zanimivi dopis sem tam, kjer govori specijelno o šoli, nekoliko razširil na podlagi predavanja Amalije Nix, ki je bilo priobčeno v nemškem ženskem glasilu „Frauenbildung“ (urednik prof. dr. J. Wychgram) v letniku 1906. pod naslovom „Amerikanisches Schulwesen und Mädchenbildung in den Vereinigten Staaten.“ Omenjeni list izhaja pri Teubnerju v Lipskem.

F. Fr. Stelé:

Ukrajinsko dijaštvo.

Od 11. do 14. julija t. l. se je vršil v Lvovu shod ukrajinske akademične mladine. Ker nam je pokazal najznačilnejše poteze ukrajinske akademične mladine, zato se hočemo malo dalje pri njem pomuditi, če je prav slika jako žalostna. Pač je težko dobiti visokošolsko dijaštvo, ki bi imelo toliko potez s slovenskim skupno, kakor ravno ukrajinsko. Ukrajinci so narod kmetov, kakor mi Slovenci, svojega plemstva nimajo, čeprav jih je nad 30 milijonov. Zato je tudi vse dijaštvo skozi in skozi demokratičnega mišljenja. Veže nas tudi boj za narodno šolo in lastno vseučilišče. Loči pa nas to, da je ukrajinsko dijaštvo skoro izključno svobodomiselnost in da je še jako malo organizirano. Shod se je vršil v židovski dvorani Jad-Haruzim, kjer se vrše tudi rusinske gledališke predstave, dokler še nimajo lastnega gledališkega poslopja. Udeležencev je bilo nad 500 ukrajinskih dijakov z vseh avstrijskih visokih šol in 12 zastopnikov ukrajinskega dijaštva iz Rusije, kjer ukrajinsko dijaštvo pohaja v prvi vrsti univerze v Kijevu, Harkovu, Odesi, Moskvi, Petrogradu in Tomsku. Shoda so se udeležili tudi socialno-demokratski ukrajinski akademiki, ki so izjavili, da so popolnoma solidarni z naprednjaki. V otvoritvenem govoru je poudarjal visokošolec Dombčevskij sledeče misli, iz katerih boste precej spoznali, kakšne so težnje in ideali ukrajinskega dijaštva. Razvil je sledeče misli: Oglašam se v zadevi najvažnejše zahteve ukrajinskega naroda, v zadevi šole. Naš narod mora postati sodelježen obče kulture. Zato mu moramo priboriti narodno šolo. Treba nam je lastnih srednjih in višjih šol, treba nam je lastnega vseučilišča. Obenem pa moramo zahtevati že sedaj široke in osnovne reforme sedanjega šolstva. Prosveta in znanje sta le na papirju splošna last, v resnici pa so celi sloji od njih izključeni. Mi Ukrajinci kot proletarski narod se moramo potegovati za kar največjo demokratizacijo prosvete in znanja. Obenem moramo zahtevati, da naj bo znanost in prosveta, v kakoršnikoli obliki se že javlja, dostopna tudi ženam. Sedanja šola nosi pečat socialne krivde, ona je taka, kakor jo zahtevajo vladajoči sloji. Klerikalizem, ki je zavladal v šoli, zaslanja širokim ljudskim slojem pogled na realno, resnično življenje. Naš ideal je torej šola, prosta klerikalnih vplivov, oprta na edini znanstveni princip empiričnega znanja. Med drugimi zahtevami moramo zahtevati tudi, da se odloči teologična fakulteta od vseučilišča; naj to, kar dejansko ni znanost, neha biti znanost tudi formalno. — Najvažnejše vprašanje pa, ki ga mora rešiti sedanji shod, je vprašanje organizacije ukrajinskega dijaštva. — V tem je obsežen program shoda, videli bomo, kaj se je v tem oziru sklenilo. Poprej pa naj se še ustavim pri pozdravnem govoru zastopnika dijaštva iz Rusije. Na tem shodu je prvokrat tudi ukrajinskemu dijaštvu iz Rusije mogoče, da se udeleži sestanka, ki se vrši za mejo ruske države. Od l. 1905., ko je revolucija marsikaj izpremenila v Rusiji, se tudi ukrajinsko dijaštvo prosteje giblje. Sedaj obstoja že okoli 20 dijaških društev povsod, kjer študirajo ukrajinski dijaki na ruskih univerzah. Ta društva

imajo dostikrat 150 do 200 članov. Poleg teh društev, takozvanih „hromad“, ki so nadstrankarske organizacije, se od istega leta večja tudi število strankarskih dijaških društev, posebno socialnodemokratskih, radikalnih in celo socialnorevolucionarnih. Od l. 1905. dalje je ukrajinskemu dijaštvu tudi mogoče, da javno manifestira za ukrajinske stolice na ruskih univerzah, tako v Kijevu, Odesi, Harkovu in Petrogradu. Zahtevajo stolice rusinskega jezika, zgodovine in literature. Boj je seveda jako težak, ker ruska vlada povsod nasprotuje. Sedaj je začelo dijaštvo poglobljati svoje organizacije, hoče jim dati več vsebine, do sedaj se je pa gledalo le na velikost; obenem s tem stremljenjem po poglobitvi, pa se kaže vedno bolj, da narašča idejna diferenciacija. Vendar kamorkoli se ukrajinsko dijaštvo obrne v tem toku, demokratičnega temelja, ki je osnova vsega ukraj. dijaškega gibanja, nikdar ne zapusti. Razume se, da niso izostale burne ovacije Mirosł. Sičynskemu (morilcu ces. namestnika Andreja Potočkega), ko je imenoval predsednik njegovo ime.

12. julija so se vršili referati. Prvi referat dr. Barana je utemeljeval potrebo organizacije ukrajinskega dijaštva v Avstriji. Predložil je že tudi načrt pravil te organizacije, ki naj se v najkrajšem času predlože ministrstvu. Organizacija naj bi bila splošna, imela naj bi sekcije in podružnice po vsej Avstriji, kjer študirajo ukrajinski dijaki, obsegala pa naj bi tudi tiste, ki žive za časa svojih študij na provinciji. Shod se je izrekel za to, da naj ta organizacija ne bo strankarska in naj bo tudi nepolitična, predvsem se naj zavzame za stanovske zadeve dijakov, za samoizobrazbo in boj za vseučilišče.

Drugi referat se zavzema za samostojno ukrajinsko vseučilišče v Lvovu. Za nas so zanimivi nekateri statistični podatki, ki jih je podal govornik. Leta 1907/8 je bilo na lvovskem vseučilišču 940 ukrajinskih dijakov, letos jih je že nad 1000, torej skoro dvakrat toliko, kolikor je vseh dijakov černoviškega vseučilišča. Leta 1900 je bilo v Lvovu 252 ukrajinskih juristov, 1907/8 že 452. Leta 1900 je bilo istotam vsegaskupaj 185 filozofov (121 Poljakov, 34 Židov in 31 Ukrajincev), leta 1907/8 pa že samih ukrajinskih filozofov 143, leta 1908/9 pa je bilo že samo ukrajinskih filozofov več kakor vseh filozofov pred 10 leti (l. 1899.) ko se je začel boj za ukrajinsko vseučilišče. Te številke najboljše utemeljujejo upravičenost ukrajinskih zahtev.

13. julija so se vršili referati o šolskih zahtevah. Zahtevajo narodno srednje in višje šolstvo. Zanimivo je, da zahtevajo naj se odpravi obvezni pouk poljščine na ukrajinskih šolah. Zahtevajo dalje naj se razdeli gališki deželni šolski svet na poljsko in rusinsko sekcijo; zahtevajo za vsako okrajno mesto v vzhodni Galiciji ukrajinske srednje šole itd. Shod pozivlja rusinsko dijaštvo, naj ustanavlja, dokler ne dobe lastnih šol, pripravljavne kurze za gimnazije in privatne gimnazijske kurze po vseh večjih okrajnih središčih, čeprav bi se ne dali dolgo vzdrževati. Dijakinje zahtevajo naj bodo vse šole tudi ženskam dostopne in zahtevajo tudi skupno in enako poučevanje moških in žensk. Zahtevajo dalje stolico ukrajinske zgodovine na černoviškem vseučilišču, in sicer v ukrajinskem jeziku.

14. julija. Prvi referat o principih skupnega delovanja in stanovske organizacije ukrajinskega dijaštva se izreče proti splošni, nepolitični in ne-

pristranski organizaciji, češ, da ta ni vzdržljiva, in priporoča dijaštvu, naj se kolikor mogoče udeležuje političnega in kulturnega življenja delavskih mas ukrajinskega naroda; vstopa naj v odpovedne politične in kulturne organizacije in naj ustanavlja med visokošolskim dijaštvom posebne krožke pri-stašev posameznih političnih strank; kar se pa tiče samo stanovških zahtev, pa se izreče za federativno organizacijo vseh stanovskih organizacij na posameznih visokih šolah, ki so nepristranske.

Pri drugem referatu „religija in šola“ so sprejeli sklep, da naj se krščanski nauk odpravi z vseh šol, nižjih, srednjih in višjih, in se nadomesti s primerjavno zgodovino verstev in razširjenjem prirodoslovnih predmetov, posebno kozmologije.

Zanimive in karakteristične pa so resolucije, ki so jih kot naravno posledico tega sklepa precej nato sprejeli. V teh namreč zahtevajo: 1. Izloči naj se teologija kot psevdoznanost iz obsega znanosti in naj se odpravi teologična fakulteta kot neznanstvena inštitucija na vseh avstrijskih univerzah. 2. Pri ustanovitvi ukrajinskega vseučilišča v Lvovu naj se izloči iz njega teol. fakulteta, mesto te pa naj se ustanove štiri svetne stolice: filozofija verstva, zgodovina verstev, primerjajoči nauk o verstvih in cerkvena zgodovina. 3. Pričakujejo, da bodo ukrajinski državni poslanci nastopili za odstranitev teol. fakultet po vsej Avstriji in bodo tudi pri parlamentarnem delu za rusinsko vseučilišče delovali v smislu teh resolucij. Resolucije so dobile potrebno večino; soc. demokratje pa so proti drugi in tretji točki oddali svoj vetum separatum z motivacijo, da v principu so sicer za to, a če se izvede želja prve resolucije, že eo ipso na ukraj. vseučilišču tudi ne bo bogosl. fakultete, drugič pa so mnenja, da sta ti dve točki v taktičnem oziru škodljivi nacionalnemu vprašanju, ker bi odbile od njega nacionalno zavednejše bogoslovce in del duhovnikov.

Nazadnje so sklenili tudi izdajati poseben list za srednješolsko in visokošolsko dijaštvo. List naj bi se zavzel za samoizobrazbo, organizacijo kulturnega dela med mladino in organizacijo mladine.

Kakor sem že od začetka rekel, je shod verna slika razmer in stremljenj ukrajinskega dijaštva. Dosti značilno je tudi, da je bil na shodu zastopnik čeških svobodomiselnih dijakov in da je shod poslal prof. Masaryku pozdravno pismo. — Odkod tako žalostne razmere med rusinskim, ali kakor se samo imenuje, ukrajinskim dijaštvom? se moramo nehote vprašati. Vse vzroke zbrati je pač komaj mogoče. Gotovo pa je eden glavnih vzrokov ta, da je pri Rusinih katoliška zavednost na ničli. Nobene trdne verske podlage nima rusinski dijak že od mladosti ne, pa naj je tudi duhovnikov sin, kje naj jo pa najde pozneje, posebno ker se premalo resno peča z verskimi vprašanji. Starejša duhovščina ni razumela svoje kulturne naloge, zato je tako žalostno, mlajša je dobro vzgojena, navdušena, delavna, a je je malo in preden bo prodrla s svojimi nazori kot učiteljica v semeniščih in predstojnica na odločivnih mestih pri duhovščini, bodo minula še leta. Prišlo pa bo gotovo tudi tam do izboljšanja, čeprav so taki razvoji počasni.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Dr. Krek o društvih. Na socialnem kurzu pri Sv. Joštu se je dr. Krek dotaknil tudi društvenega vprašanja. Njegovo izvajanje je kratko sledeče: »Sig-natura društva je, da odbor dela; masa o tem komaj vé. Slaba pa je vsaka organizacija, kjer dela en sam. Društvo ima vzgojen namen, v prvi vrsti pre-magati individualizem posameznikov; to je njegova prva naloga; en sam človek pa individualizma ne bo pregnal iz društva. Gledati mora najprvo, da vzgoji odbornike in potem vse društvenike. Prva reč so redne odborove seje; ravno pri teh se odborniki navzamejo organizacijskega duha. Odborniki se menjajo in tako se ta socialna vzgoja širi. Želeti je, da so odborove seje javne za vse člane, ki se zanimajo in vsi lahko debatirajo. Neobhodno pa je društvu potreba enega človeka, ki vodi. Taka je pot do rešitve društev. Slabo znamenje pa je, če kdo pravi: 'Vse sam delam'. Od začetka že, a potem naj gleda, da si delavec vzgoji. Asociacijsko naša društva do sedaj premalo delujejo. Da bo v tem oziru drugače, si moramo vzgojiti mlade moči; pri mladini je egoizem najmanj razvit, zato je organizacija mladine tolikega pomena. — Dobro je treba pomniti, da je društvo samo priložnost za dobro. Le tisti, ki nasprotuje namenu društva, naj se izbacne. Absolutno popolnost zahtevati od društvenikov, pa je neumnost. Pri vplivnih ljudeh se je katoliška društva denunciralo, češ, ta društvenik je tak in tak, tudi take imajo v svoji sredi. To ni nič drugače, kakor če kdo napake enega duhovnika naprti celemu stanu. Tudi ko so krščanska načela zmagala, je bila privatna morala dostikrat slaba; javna morala pa je bila jako občutljiva; vse se je zavedalo, da je to slabo, sedaj se pa napake smatrajo za nekaj splošnega, neizogibnega. Delati za povzdigo javne morale, za to, da se cel narod moralno povzdigne, je bolj zaslužno, kakor pa posameznika reševati. In ta veliki cilj imajo naša društva.«

Slovenci, dijaštvo in Praga. Pod tem naslovom je objavil češki list »Čas« (Masarykovo glasilo) dne 23. julija obširno kritiko dveh člankov, ki sta bila objavljena v zadnji številki »Zore« («V Prago»). »Zora« je svarila slovenske katoliško-narodne abituriente, naj ne gredo v Prago študirat, dokler še tam nimajo svojega ognjišča, ampak v Krakov. »Čas« piše: »Vzroke za ta oklic, ki ga je podpisal urednik lista, obsegata dva članka s skupnim naslovom: »V Prago«. Pod prvim je podpisan Pražan, pod drugim A. V., morda Andrej Veble, isti, ki je napisal za letošnjo »Osvěto« članek o slovenskem vseučiliškem vprašanju, in ki je bil lani član praške »Adrije«, društva slovenskih naprednih dijakov. Letos je že član »slovenskega katoliškega akademičnega društva Danice na Dunaju« itd. Ne vem, zakaj se podpisani »I. K.«, ki je spisal ta članek za »Čas«, tako zanima, kdo je ta A. V. Jaz lahko z mirno vestjo rečem, da mi za tega »I. K.« (akoravno ga osebno poznam) ni čisto nič mar. Tudi nočem preiskovati, ali je podpisani A. V. res tisti Andrej Veble, ki piše tudi v češki list »Osvěta«, ali kdo drugi. Samo nekoliko osebnih reminiscenc. Ko sem prišel leta 1906. v Prago študirat, je bilo tam dvoje slovenskih društev, »Ilirija« (starejše, liberalno društvo, bolj burševsko) in ravnokar ustanovljeno narodno-radikalno društvo »Adrija«. Ena točka v programu društva »Adrije« se je glasila: **Vera je privatna stvar.** Takratni tovariši so mi razlagali to točko tako-le: Ako hočeš vstopiti v naše društvo, lahko vstopiš, kljub temu, da si katoliškega prepričanja. Nam je samo za narodno delo, kakega verskega prepričanja je kateri član, to je njegova privatna zadeva. Dobro! V teku enega leta sem se prepričal, da stoji društvo »Adrija« na čisto drugem stališču, kakor da je vera privatna stvar, približno na istem kakor socialni demokrati. Videl sem, da mi preostaja samo ena pot, in sem izstopil. Akoravno sem to še-le v začetku leta 1908. oficijelno, pismeno (pismo se nahaja v arhivu društva »Adrije«) naznanil društvenemu odboru, vendar faktično nisem bil v »Adriji« že od začetka zimskega tečaja 1907/08. Lani pa

sploh nisem niti enkrat prišel v »Adrijo«. Pisatelj tega članka se lahko o tem prepriča, ako vpraša takratnega predsednika g. Šemrova, katerega gotovo dobro pozna. Meni se torej ne more čisto nič očitati, ravnal sem popolnoma pravilno. »Kulturno impotenco« in »nravno nepoštenost«, ki jo očita gospod I. K. katoličanom, — g. I. K. je gotovo hodil v šolo k »Slovenskemu Narodu« v Ljubljani — naj vtakne sam v svoj žep.

Ali je kritika teh dveh člankov o čeških razmerah prava ali ne, o tem nočem pisati. Deistvo je, da praške razmere niso ugodne za slovensko katoliško društvo. »Zora« pa se ni izrazila, naj slovensko dijaštvo sploh ne hodi študirat v Prago. Ako bi se uresničil provizorij slovenske pravne fakultete na češki univerzi v Pragi, bi gotovo tudi prišlo slovensko katoliško-narodno dijaštvo v velikem številu v Prago študirat, morda tudi prej, ako se ustanovi tam slovensko katoliško društvo ali vsaj krožek slovenskega in hrvaškega katoliškega dijaštva v »Ligi«. Dokler nas pa ni toliko, da bi lahko ustanovili dve društvi, v Krakovu in v Pragi, je v sedanjih razmerah za nas gotovo ugodnejše, ako gre slovensko katoliško-narodno dijaštvo študirat v Krakov.

Dovolim si še samo nekaj pripomniti o slovenskem dijaštvu v Pragi. Znani so nam slučaji, da so šli nekateri slovenski dijaki, ki drugje niso mogli narediti izpitov, za en semester v Prago, so naredili tam izpit iz vseh predmetov v nemškem jeziku, potem so se pa zopet povrnili na nemške univerze. In to so bili dijaki iz liberalnega in radikalnega tabora. To je škandal! Na tak način se zlorablja češka gostoljubnost! Ako je gospodu I. K. ljubo, lahko izdamo slovenski prevod hrvaškega fiat-lux-procesa. Capito ?¹

Kapele pri Brežicah, dne 21. avgusta 1909.

Andrej Veble, cand. iur.

Češko katoliško dijaštvo je priredilo ob priliki V. češkega katoliškega shoda v Kraljevem Gradcu tudi svoj shod. Govorili so: iur. Hronek »o srednješolskem vprašanju«, iur. Petrželka »o visokoškolskem vprašanju« in dr. A. Reyl »o sodelovanju duhovništva in svetne inteligence«. Češko katoliško dijaštvo je protestiralo proti terorizmu svobodomiselstva na češkem vseučilišču, ker je letos preprečilo izvolitev profesorja bogoslovja za rektorja; zavzelo se je za vseučilišče v Brnu in slovensko vseučilišče v Ljubljani ter obenem izjavilo, da ne more biti za italijansko vseučilišče v Trstu. Na shodu je govoril tudi dr. Krek.

Čehi v boju za vseučilišče v Brnu. Osrednje društvo čeških visokoškolskih profesorjev je priredilo 30. oktobra v Brnu v zvezi s svojim občnim zborom manifestacijo za češko vseučilišče v Brnu. Govorili so med drugimi profesor praškega vseučilišča dr. Goll in rektorja praškega vseučilišča in brnske tehnike. — Drugo manifestacijo pa je priredilo češko dijaštvo v Pragi 31. oktobra. Shodov so se udeležili tudi Slovenci. Na tehniki se je zbralo okoli 700 dijakov, v imenu Slovencev je govoril g. Mačkovšek, ki je podal zgodovino slovenske visoke šole v Ljubljani; shoda vseučiliščnikov pa se je udeležilo okoli 1000 dijakov, v imenu Slovencev je govoril g. Hrašovec.

Zanimiv je bil posebno referat tehnika Hanzika. Iz tega bom povedal par misli. Že leta 1870. je vlada priznala potrebo češkega vseučilišča. Takrat je prvokrat zanj manifestiralo moravsko dijaštvo. Že minister Giskra je želel za Moravsko vseučilišče, toda nemško, dijaštvo pa je zahtevalo češko, zato tudi nemškega niso ustanovili in tako še do danes ni ne enega, ne drugega. Zgodovina moravskega vseučilišča pa je ta-le: Že leta 1827. je razširil cesar Franc I. že obstoječo olomuško fakulteto, tako da je imela tri fakultete. Vendar pa se te niso povzpele do večjega pomena za znanost, zato so jih leta 1857. razpustili in jih prenesli leta 1875. kot nemško vseučilišče v Černjovce. In tako mora danes

¹ Ta odgovor je prinela »Studentská hlídka« v svoji 7. številki. — 16. sept. t. l. je prinesel »Čas« zopet obširen odgovor na Zorine trditve iz peresa S. Weixla, predsednika »Adrije« v Pragi. Na njegove očitke proti katol. narodnemu dijaštvu ne bomo odgovarjali, ker smo že prevečkrat; sicer je pa ta odgovor še dosti stvaren. Op. ur.

češko dijaštvo zopet zahtevati vseučilišče za Moravsko. Praška univerza je danes že prenapolnjena, šteje že 4000 slušateljev; pa tudi moravska dežela kot taka je vsled svojega kulturnega stanja vredna in sposobna, da dobi visoko šolo.

Slovaško dijaštvo je sklenilo v Sv. Martinu na Ogrskem, da bo izdajalo lastno glasilo. List bo nepristranski, tako da bo glasilo vsega slovaškega dijaštva. Zanimivo je, da bo to prvi slovaški dijaški časopis sploh.

GLASNIK.

»Danica«. Novi odbor: Exp. Avsenek, predsednik; iur. I. Pokorn, podpredsednik; iur. J. Mohorič, tajnik; iur. St. Masič, gospodar; iur. Megušar, blagajnik; iur. F. Orel, knjižničar.

»Zarja« v letnem tečaju 1909. Društvo je štelo v letnem tečaju 1909. 21 rednih članov. Imelo je 3 občne zборе in 6 prijateljskih sestankov. V društvu so obstojali razni odseki, kakor znanstveni (vod. t. Malnerič), časnikarski (vod. t. Česnik), organizacijski (vod. t. Kovač) in tt. juristje so imeli svoje »pravniške večere«, kjer se je razpravljalo o važnejših pravnih vprašanjih. Po prizadevanju star. Rabuze se je bil ustanovil tudi telovadni odsek, kateremu pa žalibog ni bilo usojeno dolgo živeti. Telovadnico nam je bil prepustil proti primerni mesečni nagradi »Češki Sokol«, ki pa nam jo je pozneje prav kmalu odpovedal »iz zdravstvenih in drugih ozirov« po zaslugi naših radikalnih in liberalnih kolegov. — V društvu so bila 3 predavanja, in sicer je predaval t. Ogrizek: o hiperprodukciji človeštva; t. Deanovič: o raznih formah razplojevanja pri organizmih, in t. Rueh: o perspektivi. — Notranjega društvenega življenja »Zarja« v tem letnem tečaju ni toliko razvila, kakor je bilo pričakovati. Precej tovarišev je bilo namreč doma in nekaj tudi pred izpiti, a še večji vzrok je ta, da so »Zarjani« stali pred veliko nalogo — organizacijo katoliško mislečih graških Slovencev. In da so položili temelj tej, so storili že veliko. Treba je bilo mnogo potov, mnogo prošenj in mnogo žrtvovanja časa in denarja, da se je dne 22. junija ustanovilo slovensko katoliško izobraževalno društvo »Kres«. Minul je bil komaj dober mesec po operaciji tedanjega slovenskega kršč. izobraževalnega društva »Domovine« vsled »zaslug« liberalnih in radikalnih slovenskih akademikov v slovensko izobraževalno in podporno društvo »Domovina«. Društvo, ki se je ustanovilo edino le po prizadevanju »Zarjanov« je postalo liberalno in socialnodemokraško. Črtalo se je vse, kar je dišalo le količkaj po verskem ali celo katoliškem programu in trdno versko prepričane člane so postavili na cesto. — Vredno je, da se konstatira dejstvo, da so »Taborjani« in »Triglavani« tedaj zatajili svoje prepričanje. Odbornike so preslepili, češ, »saj nismo proti veri in proti vašim načelom, le pomagati vam hočemo«, in vstopili so kot redni člani v slovensko krščansko izobraževalno društvo, oni — svobodomisleci. Značilno je, kaj je tedaj izjavil kolovodja te liberalno-radikalne klike: »Lažje se je polastiti že obstoječega društva, kakor pa ustanavljati novo. Mi ga niti ne moremo«. Čvet in sad slovenskega naroda! — Da se je tako hitro postavilo novo ognjišče graškemu slovenskemu katoliško mislečemu delavstvu, je glavna zasluga nekaterih starih »Domovincev« in gospodičen »Domovink«, dalje tt. Malneriča, Ogrizka in Kovača; zlasti prvi je zbiral s pohvalno požrtvovalnostjo člane, kakor tudi denarna sredstva, da stoji že danes »Kres«, ki bo dika, ponos graških Slovencev-katolikov. Prepričan sem, da se bodo uresničile besede t. Malneriča, ki jih je govoril na ustanovnem občnem zboru: »Naj zaplapola naš 'Kres'! Razsvetli naj temo graškega Slovenstva! Pokaže naj, da smo tukaj in da hočemo tudi tukaj ostati; da nas je nad — 30.000!« Tedaj je društvo štelo 33 članov, a danes že okrog — 100. — »Zarja« je ustanovila v »Kresu« knjižnico, ki bo last S. D. Z. Sedaj jo upravlja t. Ilc. Isti tovariš bo upeljal tudi »Čebelico«, sploh se bo začelo popolno sistematično delo, da bo društvo res izobraževalno in bo

lahko konkuriralo z vsakim drugim društvom. — Dosedaj so predavali v »Kresu«: t. Ilc: o ženi; t. Rupnik: o sv. Cirilu in Metodu; veleč. g. dr. A. Zdešar: o etični izobrazbi; t. Ogrizek: o programu naših izobraževalnih društev, in tov. Mainerič: o zavodih za brezposelne služkinje. — Počitniško delovanje tovarišev iz »Zarje« je naznanjeno med poročili S. D. Z. R.

»Zarja« si je izvolila na svojem prvem občnem zboru v zimskem tečaju 1909/10 dne 29. oktobra sledeči odbor: Predsednik t. med. Ljudevit Kramberger; podpredsednik t. iur. Ivan Brozovič; tajnik t. iur. Janko Koser; blagajnik iur. Niko Oberman; knjižničar iur. Janez Leskovec; gospodar iur. Anton Kodre; odb. namestnik iur. Ivo Česnik.

Gradec. Tukaj se je ustanovilo dne 31. oktobra t. l. »Jugoslovansko medicinsko društvo«. Društvo ne zasleduje nikake politične tendence, ampak je strogo strokovno. Osnovano se je po prizadevanju Hrvatov. Slovenci ne kažejo zanj veliko zanimanja, kar je gotovo čudno za naše razmere. Če se bo držalo svojega programa, bo lahko veliko pripomoglo k izobrazbi in zblizanju vseh jugoslovanskih zdravnikov.

Pododbor S. D. Z. za Primorje. Dne 20. kimovca t. l. je imel pododbor S. D. Z. za Goriško svoj redni ali lahko rečeno ustanovni občni zbor, kjer se je začrtala njegovemu delokrogu nova, globokejša smer. Centralo S. D. Z. je zastopal predsednik t. Natlačen. Navzočih je bilo precejšnje število akademikov, abiturijentov in bogoslovcev. Zborovanje sta počastila s svojo navzočnostjo starejšini naših akademičnih društev gg. dr. Karl Capuder in dr. Ivo Pregelj. Razpravljalo se je o organizatoričnem, izobraževalnem in obrambnem podrobnem delu. Debata je bila jako živahna. Sprejet je bil soglasno predlog, da razširi pododbor svoj delokrog na celo Primorsko in spremeni svoje ime v toliko, da se bo zval »Pododbor S. D. Z. za Primorje«. Vsled dogovora pri socialnem kurzu na Sv. Joštu je obveljal sklep, da se v smislu zblizanja z beneškimi Slovenci vrši prihodnji občni zbor na Matajurju, kjer se na podlagi novih pravil S. D. Z. pododbor izpremeni v podružnico.

V odbor so bili izvoljeni: t. Andrej Rustja, bogoslovec, predsednik; t. Vekoslav Vrtovec, abiturijent, tajnik; t. Filip Orel, stud. iur., blagajnik.

Razšli smo se oduševljeni za novo delo po novih načrtih na podlagi našega gesla: Z Bogom za nared!

SREDNJEŠOLSKO DIJAŠTVO.

Epizoda iz boja za poljsko šolo v poljskem kraljestvu.¹ Splošno znane so razmere, ki vladajo v ruski državi, tem značilnejše, ker pripadajo dobi po oglasu konstitucijsnega manifesta, v katerem vidimo mesto reorganizacije državnega reda le napredek reakcije, dušeče in uničujoče zdrave nazore in stremljenja. In če so imenovali rusko državo veliko ječo, katere prebivalci se nahajajo pod večnim nadzorstvom policijskih oblasti, ni v tej označbi niti trohice pretiravanja, reči moramo celo, da je v tej sodbi označen vladni sistem, pod kakršnim se nahaja splošno rusko ljudstvo, posebno pa še narodnosti, siloma združene s tem, danes onemoglim državnim organizmom. To stanje ne tiče le politikov, socialnih delavcev itd., ampak to nadzorstvo sega celo na mladino v gimnazijskih klopeh, in ne naleti na odpor ali obsodbo šolskih oblasti, ampak nasprotno ga celo odobravajo.

¹ Cenjene čitatelje »Zore« bo gotovo zanimalo, če povém, da je te vrstice napisal Poljak po slovensko; tu imamo lep dokaz, da se Poljaki v zadnjem času resno zanimajo za nas, zato naj bi tudi naši dijaki bolj pogosto jemali poljsko slovnico v roke. Op. ur.

Spominjam se opomina vladnega gimnazijskega nadzornika Sokolova, naperjenega proti učencem VI. razreda, »naj pazijo na svoje obnašanje, ker se nahajajo dijaki višjih razredov pod policijskim nadzorstvom, brez katerega potrdila o politični pravomiselnosti maturant ne more biti sprejet na vseučilišče«. Ta »odkritosrčnost«, združena z nekim cinizmom, je jako nemilo vplvala na nas, ker se nismo namreč nadejali podobne izjave od našega »ravnatelja«.

V kratkem pa je prišel čas, ko smo izvedeli, da je bil to samo pojav državnega šolskega sistema, in tako se nam je lahko zdelo, da je šola samo oddelek policijskega departementa.

Začetek leta 1905. je obetal novo ero v zgodovini ruske države.

Pod vplivom neuspehov vlade v japonski vojni so ljudje izprevideli, da ta vlada v resnici ni tako mogočna, da bi je nič ne moglo omajati, da bi pod njenim duševnim pritiskom ne mogla postati nobena nova misel.

In začelo se je gibanje v cesarstvu, protestujoče proti vladajočim razmeram. Poljsko kraljestvo je zahtevalo priznanje svojih narodnih pravic.

Pri splošnem razdraženju in napetosti v vseh vrstah prebivalstva niso mogli ostati brez vpliva na občutljivejšo in lahko razburljivo mladino, ki je neznosnost šolskih razmer čutila neposredno na sebi po celi vrsti prepovedi, kazni za rabo poljskega jezika, po preganjanju in žaljenju narodnih in verskih čustev.

Protest, ki je davno vzbujen živel v poljskih dušah, se je pod ugodnimi okoliščinami izrazil v obliki šolske stavke. Mladina se je sporazumela med seboj in sklenila stopiti pred šolske oblasti z zahtevo po izvedbi potrebnih reform: uvedbo predavanj v poljskem jeziku, nadomestitev ruskih učiteljev s poljskimi itd. Te peticije so sklenili oddati gimnazijskim ravnateljem v enem dnevu. Toda radi zatvoritve šol niso mogli izvršiti prvotnega namena: vsaka šola je morala to izvršiti na svojo roko.

Ena prvih gimnazij, ki je nastopila s podobno zahtevo, je bila privatna šola s pravico javnosti gen. Chrzanowskega v Varšavi.

Izročitev peticije ravnatelju šole se je izvršila v prisotnosti skoro vseh učencev gimnazije. Peticijo je prečitala in oddala ravnatelju deputacija treh učencev.

Takoj po tem dogodku je ravnatelj odredil zatvoritev šole in v seji nato sklicanega pedagoškega sveta prodril s predlogom izključitve omenjenih učencev s takozvanimi »volčjimi bileti«, t. j. brez pravice vstopa v druge učne zavode.

Na ta način je hotelo ravnateljstvo gimnazije organizacijo tega nastopa pripisati posameznikom, in pokazati, da se večina mladine ne strinja s tem nastopom in izprememb v dosedanjem sistemu ne želi.

Vest o tem se je hitro raznesla po mestu in prišla tudi do tovarišev kaznovanih, kateri niso hoteli, da kdo zavrača odgovornost na nekoliko posameznikov in so se zbrali ter sklenili sledečo resolucijo:

»Mi, nekdanji učenci vseh razredov bivše gimnazije gen. Chrzanowskega protestiramo proti odloku pedagoškega sveta, ki je samo nekatere izmed nas počastil z imenom značajnih in vestnih Poljakov s tem, da jih je izključil iz šole, ker so izrazili svoja poljska čustva. Protestiramo proti temu in izrekamo, da vsi čutimo in mislimo popolnoma soglasno z njimi, smo v vsem z njimi solidarni in pripravljeni na solidarno odgovornost. Ako je resolucijo glasno čital samo eden, je napravil to, da bi jo tem jasneje razumel zastopnik vlade, vrhutega pa smo mi vsi v zboru ponavljali v naših dušah to resolucijo. Obenem svečano protestiramo proti temu, da se trdi o nekaterih izmed nas, da smo prisilili ostale s silo in premočjo k udeležbi pri demonstraciji; nasilstva ni bilo nobenega, ker ga ni bilo potreba.«

Slede podpisi 82 učencev.

To resolucijo so hektografirali in poslali po pošti ravnatelju gimnazije in vsem učiteljem. Posledic ni bilo treba dolgo čakati. Kralju so prejeli stariši podpisanih na dodani resoluciji poročilo iz gimnazijske pisarne, na katero so bili sicer že davno pripravljeni, ki se je tako-le glasilo:

Naučno ministrstvo.
Varšavski naučni okraj.
Ravnatelj
varšavske privatne gimnazije s pravico javnosti
generalnega poročnika
P. P. Chrzanowskega.

19. svečana 1905. leta.

N. 207.

m. Varšava, Velka ulica 13.

Gospodu * * *

Obveščam Vas, da sta bila Vaša sinova * *, učenca VI. razreda meni poverjene gimnazije vsled rušenja gimnazijske discipline 29. prosinca t. l. izključena iz gimnazije v smislu t. 17. § 11. predpisa o kaznih, to se pravi s pravico vstopiti v druge naučne zavode v Varšavi. Osebni dokumenti Vaših sinov in spričevala izključitve Vam dostavimo po policiji.

Ravnatelj gimnazije: Volkovskij.

Bogdan Jarochowski.

LISTEK.

Koledarček slovenskega katoliško-narodnega dijaštva se dobiva v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani, pri Florijanu v Kranju in pri Krajca naslednikih v Novem mestu. Cena: 1 K, po pošti 1 K 20 vin. Somišljeniki, sezite po njem, naj vam bo koledarček nekaka vez, ki naj vas druži!

»Krijes«, mladinski list za pouku i zabavu, je začel izhajati v Zagrebu. Urejuje ga »Domagojec« Velimir Deželić; izhaja dvakrat na mesec in stane letno 3 K. List hoče biti hrvaški študirajoči mladini nekako to, kar je naši »Mentor«. Razlikuje pa se od »Mentoria« v tem, da je dijaško podjetje in da prinaša tudi slike. Vsebina prve številke je zelo raznovrstna in iako mikavna. Zelimo najboljšega uspeha!

Par številčk o katoliškem šolstvu. Belgija je imela leta 1881 v katoliških ljudskih šolah 424.799 učencev in v katoliških najdenišnicah in sirotišnicah 117.053 otrok. V drž. ljudskih šolah je pa bilo istega leta 228.023 učencev in v drž. najdenišnicah in sirotišnicah 30.874 otrok. L. 1881. so imeli jezuitje na Francoskem 29 kolegijev, oziroma gimnazij, 11.169 šol. L. 1885. je bilo v Združenih državah Sev. Amerike 3731 župnijskih (t. j. katoliških) šol. Vanje je hodilo 775.070 otrok; poleg tega je bilo tam 9 katoliških vseučilišč, 105 semenišč in 239 katoliških sirotišč s 30.867 otroci. Canada je štela leta 1877. 53 katoliških višjih šol. Do leta 1880. so darovali katoliški prebivalci sidneyške škofije za katoliške šole 2.778.800 K. Leta 1880. je bilo v škofiji Maitland v Avstraliji 41, leta 1879. v škofiji Adelajdi 56, leta 1884. v škofiji Wellington 57, leta 1891 v škofiji Colombo 200 katoliških šol. Vse so bile dobro obiskane in so stale tudi nekaj denarja. Leta 1892. je štela n. pr. Ksaverijeva šola v Bombaju, ki so jo vodili jezuitje, 1526 učencev. To je le par mrtvih številčk, ki pa dajo nekaj misliti. Vedno je skrbela, skrbi in bo skrbela Cerkev za izobrazbo in napredek in stala bo mogočna in slavna učiteljica narodov, naj se zaganjajo vanjo tudi najhujši nasprotniki. Saj sami ne vedo, da so podobni onim Ribničanom, ki so se upirali v cerkveno zidovje in bili prepričani, da so ga premaknili, ker jim je med tem nekdo ukradel kamižole.

J. Č.

O ameriški univerzi. Prijatelj našega lista nam piše iz Clevelanda, Ohio: Torej glede šol v Ameriki!

Nameraval sem o tej stvari že večkrat dobiti natančnejših podatkov, ker mi je sistem še skoro docela neznan. Tukaj ima namreč vsaka šola, bodisi državna ali privatna, svoj lastni učni red, da ti torej o tem oziru ne morem preveč generalizirati.

Western Reserve University v Clevelandu je zasebna univerza, ustanovljena z akcijami, ki pa obstoji že nad petdeset let in je na dobrem glasu. Imamo ravnotako razne fakultete, kot na kontinentu, dasiravno niso tako strogo ločene. Za medicino imamo posebno poslopje v mestu in bolnišnico Lake Side, kjer imamo amfiteater. V prvem letu se učimo: histologijo, anatomijo, disekcijo in embriologijo. Delo je večinoma osebno; predavanj nimamo skoro nič. Profesorji nimajo veliko pomena, pač pa metoda. Izkušnje pišemo o vsakem predmetu, razen v anatomiji in disekciji, dvakrat na leto. Na koncu leta je glavna izkušnja. V drugem letu se začne pouk v ranocelstvu, v višjih razredih je pa največ klinike. V štirih letih lahko končaš univerzo in napraviš državno izkušnjo, ki pa ni težka.

Prejšnja leta niso zahtevali veliko znanja pri vstopu, danes pa tudi ameriške univerze vedno bolj gledajo na splošno izobrazbo.

Glavni razloček med ameriški in kontinentnimi šolami se mi zdi ta: V Ameriki se ne gleda na takozvane formalitete in razna izpričevala, ki pogosto niso merodajna pri razvoju umskih zmožnosti. Ako imaš dobro podlago in splošno izobrazbo, ti ni ravno potreba vsakovrstnih izpričeval. V tej deželi ljudje najbolj gledajo na »common sense« ali »zdrav razum«. Pri tem vsekako trpi globoka izobrazba, je pa dobiček na drugih straneh. Tukaj ni skoro Amerikanca, ki bi ne imel splošnih svetovnih pojmov, katerih manjka slovenskemu kmetu. Otroci pri osmih letih ali še preje berejo časopise in knjige ter se zgodaj naučijo živeti svobodneje in pred paziti vsaj na svoje telesno razvijanje in udobno življenje.

Drugi važen razloček pa je razmerje med učenci in učitelji. Tukaj ni tiste nadutosti profesorjev, ki dela toliko preglavice ubogim učencem in študentom. Učenec smatra tukaj profesorja za svojega sovrstnika, ki je njegov dolžnost, da mu nekako služi; to je še posebno resnično v zasebnih šolah — in teh je največ — kjer morajo učenci plačati za pouk. Pri tem naj pa omenim, da Amerikanec spoštuje svoje učitelje in jih rad hvali ali vsaj jih ne preklinja, kakor smo imeli mi večkrat priložnost. V ameriških šolah malokdo pade, ker znajo profesorji ceniti vrednost enega leta za študenta. Obenem pa zna tudi študent sklepati, ali se mu izplača, hoditi v šolo, ali ne. Ako nima veselja, ali če se ne uči dobro, je pameten dovolj, da pusti dotično šolo in se oprime kakega posla, ki mu bo koristil. V Ameriki se dajo vsa stremjenja reducirati na zadnji namen — ad finem ultimum, namreč denar. Iz tega stališča presojaš lahko tudi šolstvo. Učence in učitelje, zlasti v višjih šolah vodi duh trgovine, komerce.

Še tole, kar bo mogoče koga zanimalo: Stanovanje me stane na mesec do 22 dolarjev z voznino in perilom, šolnina pa do 175 dolarjev na leto s knjigami vred.

Žal mi je le, da nisem užil več študentovskega življenja v Evropi, kjer je bolj idealistično življenje kakor tukaj, čeravno se ima študent na Dunaju večkrat boriti z lakoto.

Letni tečaj 1909 na avstrijskih vseučiliščih. Na vseh avstrijskih vseučiliščih je bilo skupaj 22.963 slušateljev in od teh 1421 bogoslovcev, 10.587 pravnikov, 3601 medicincev in 7354 filozofov. Na Dunaju je bilo 7372 vseučilišnikov, v Lvovu 3873, v Pragi 3675, v Krakovu 2747, v Gradcu 1818, na nemškem vseučilišču v Pragi 1502, v Inomostu 1050, v Černovicah 926.

Nemški učni jezik v japonskih šolah. Japonska vlada je nedavno izdala odlok, ki zapoveduje vpeljavo nemškega jezika kot obvezen predmet na vseh višjih šolah in izobraževaliških. Na Japonskem je namreč veliko nemških zdrav-

nikov, gozdarjev, inženirjev in profesorjev. Priljubljeni so zlasti po svoji vzorni in žilavi delavnosti in prijaznem občevanju. Po svoji previdni praktičnosti bodo Nemci še Angleže prekosili. —dan.

Radikalno poročilo — radikalna laž. V »Omladini« št. 6. in 7. I. VI. 1909 poroča na platnicah »neki« (?) radikalec o ustanovnem shodu ribniškega pododborā S. D. Z. in o sestanku v Vel. Laščah. Iz »matematično natančnega« poročila smem sklepati, da je bil poročevalec očividec, da je pa žal zelo slabo videl. V Ribnici je naštel le 69, v Vel. Laščah pa 32 udeležencev. Resnici na ljubo in v interesu našega krepkega pododborā se čutim dolžnega izjaviti, da je poročilo »Omladine« debela laž in da ostane poročevalec v očeh našega zavednega dijaštva lažnik tako dolgo, dokler ne prekliče ali popravi svojega laži-poročila. Pribijem: v Ribnici se je sešlo nad 100 navdušenih katoliško-narodnih dijakov. Podpisani je aranžiral skupno kosilo, zato je pač moral vedeti natančno število udeležencev. Skupnega kosila se je udeležilo 125 oseb. Med temi sta bila dva poslanca, gg. dr. Pegan s soprogo in Jaklič, 5 dušnih pastirjev, 10 bogoslovcev, sicer samo dijaštvo. To je dejstvo! G. poročevalec »Omladine«, na razpolago vam kronika, pa se lahko »ad oculos« prepričate. S seboj pripe-ljete lahko tudi vaše namišljene »priče«. Morebiti da ste šteli na kolodvor došle dijake, ki so prišli čakati gostov. Pa tudi takrat ste slabo videli. Že na kolodvor je prišlo 72 dijakov, koliko jih je pa z vlakom prišlo, ste videli, saj ste stali nemi in presenečeni in Vam niso nič pomagali na pomoč poklicani »consortes«. Da ste se všteli i v Vel. Laščah, vam toliko ne zamerim. Res, da ste stali na pragu Ho-čvarjeve gostilne — kakor radovedni paglavci — a ko sem začel opisovati radi-kalno objektivnost in naštevati v nebo vpijoče radikalne grehe, ste osramočeni zlezli nazaj v sobo in se zatopili v meditacijo radikalne »storje«. Kaj čuda, da ste se nekoliko zmotili! Sicer sem vam pa hyaležen za vaše »objektivno« (?) po-ročilo. Z laži-poročili brusite samim sebi orožje, ki se bo v kratkem še kje drugje proti vam naperilo. Vi, dragi dijaki-somišljeniki, pa imate tu nov dokaz, da so radikalci res tudi v laži radikalni! V imenu akademiške časti pa prosim gospoda poročevalca »Omladine«, da stopi drugikrat s svojim podpisom na dan, da se od strani dijaštva izogne vsakemu sumničenju. phil. **Fr. Terdan**, t. č. predsednik rib. pododborā.

Dostavek k zgoraj navedeni notici. Ko sem končal zgorajšnje poročilo, je neki tovariš doposlal še sledeče pojasnilo v karakteristiko mladih dolenskih radikalcev. Ko se je ustanavljal v Ribnici pododbor S. D. Z., so imeli tudi radi-kalni dijaki v trgu lep sestanek. Zbranih je bilo 13 polovic — boljših in slabših. V najkrajšem času se bo zgodilo, da bomo morali iskati pri nas radikalcev sploh z lučico pri belem dnevu. Lahko bomo tudi mikroskopično preiskavali, kaj in koliko je na njih še radikalnega.

Listnica upravnistva.

Upravništvo „Zore“ prosi vljudno, ako ima kateri gg. naročnikov letnike IX. (1903), X. (1904) in XI. (1905) v celoti ohranjene, da bi jih poslal upravnistvu proti plačilu. Prosimo nujne pošiljatve.

PRVI CVETI

LEPOSLOVNA PRILOGA »ZORE«

Jason Saviljev:

Romanca o trtah.

Zasolzile so se trte,
dan pomladni se je čudil:
»Mnoge sem obiskal vrte
žalosti nikjer ne vzbudil.«

Pa je gledal smeh na lici
kmetič svoje brajde:
»No, prav res, le še v pravljici
takšen vrt se najde!«

A poslušaj, dan moj zlati,
kaj ti reče sivi starec,
ki na zemlji je prestati
moral mnogokak udarec:

»Tako naše je življenje:
nikdar skupaj nista
žalost, ki gre z njo trpljenje,
in pa radost solnčno čista.

Toda, ko nadloge črne
z žalostjo nas zapustijo,
k nam veselje se povrne
in oči nam sreče zažarijo — —

Glej jih moje trte drage,
bolj ko bodo se solzile,
bolj poplačane mi bodo srage,
vinca več bodo rodile!«

Peter Petrič.

Nedolžnost.

V svetišče mračno svetih sanj
ni dahnil še nemir brezdanj,
ni dahnil bridkih že resnic,
oskrnil ni boginji lic.

Vsa lepa v lilijah sedi:
lasje ko noč, ko dan oči,
nje lica kri, nje ustne slaj,
ne vé za izgubljeni raj.

Drhteč poklekajo pred njo
želje nemirnih src, z boljjo
poljublajo prah samo nog,
ne upajo si njenih rok.

Misterij svet — — — —
— — — — — — — —
moliti mora te srce,
ljubiti te ne sme, ne sme!

Bogumil Gorenjko.

Pesem žanjice.

Ko sem žela rž,
mislila sem nate,
pa prišle čez trate
so dobrotne sanje,
v rokah vrče zlate
in njih vrči polni
radosti bogate,
ko sem žela rž.

A prišel je črn oblak
na nebò,
in prišel je temen mrak
nad zemljo,
zbal se, vztrepetal je mak
med ržjo . . .

Sanje so se zbale,
zbale se oblaka,
pa so vztrepetale;
zbale so se mraka,
pa so odbežale
tja čez tihe trate
sanje moje zlate . . .

Izor Etran:

Hrepenenje.

Izlila se je pesem glasnih strun
in klic zamrl je sred brezkončne dalje...
Pogled zazrl se v sivo nedogled —
drhteče se v brezkončnosti vsesal je,
in misel trudna romala je v svet...

Razpel je potnik roke v senčni mrak
in slišal mrzel klic noči: „Pozabi!...“
Verjel ni klicu — dvomil ni nad njim...
a čakal — da kot blisk skoz noč zavabi
meč krvav in — bela roka — ž njim...

R. Kazak.

Naša pot.

„Kam želite, duše mile?“
„Kvišku, — gori v sinji zrak.“
„Kakor ptice lahkokrile?“
„Kakor solnca svetel trak...“

„In potem... Kam, dragi moji?“
„Preko pisanih livad...“
„In kaj tam bo?“ — „Ljuti boji,
mного lepih, zlatih nad...“

„In če tema vam zagrne,
to mladosti smelo pot?“
„Zvezdic svit se nam utrne,
zvesto štiti nas Gospod...“

A. Niemojewski.¹

Na morju.

Naša ladja je izplavala iz pristana, lahko se zibala na valovih Baltiškega morja in rezala zelene globine. Iz dimnka so se dvigale množice dima. Razpeli so jadra. Solnce je mogočno svetilo z neba dol. Pod večer pa so se pokazali na zahodu črni oblaki in preden so mogli zopet zviti jadra, je zažvižgal veter, vzburl morje in začel se je divji ples na vodi.

¹ Znan poljski pesnik in pisatelj. Rojen l. 1864, je izdal do danes celo vrsto pesniških zbirk in proze; pisal je krasne poetične črtice v prozi. Markantne so njegove črtice iz življenja delavcev in revolucionarjev, ki jim je l. 1906. ob priliki revolucije posvetilo celo zbirko (Ludzie rewoluciji); rad se poslužuje simbolike in alegorije. Črtica „Na morju“ je zadnja iz zbirke „Listopad“. Z Niemojewskim je v zadnjih letih podobno kakor z našim Aškercem, postal je eden glavnih zastopnikov in propagatorjev svobodne misli med Poljaki, kar ima tudi pri njem slab vpliv na njegovo pesniško delavnost.

S to črtico začnemo priobčevati v „Prvih Cvetih“ prevode slovanskih pisateljev in pesnikov. Vsakokrat bomo priobčili kako kratko lepo in značilno črtico s par besedami o pisatelju ali literaturi, iz katere bo vzeta.

Op. ur.

Prvikrat sem se vozil po odprtem morju. Tedaj nisem še poznal nevarnosti, ki je pretila ladji in posadki. Solnce je zahajalo za rdeče megle. Veter je pihal z grozno silo. Naokoli so se grmadili valovi, brizgajoči belo peno. Ladja se je kot velikanska riba premikala naprej po valovih, bila sedaj na vrhu, pa zopet padla dol, zibaje se, in se tresla in škripala. Z obema rokama sem se oprijel ograje in zrl v daljo.

Kar sem začutil neko roko na plečih. Obrnil sem se. Bil je kapitan. Desnico je stegoval h grmadi ljudi, tam dalje na krovu, zavitih v sive plahte, toda jako mirnih. Z ironičnim smehom je zaklical:

„Glejte, gospod, to so vaši rojaki!“

Nato je šel. V prvem trenutku sem imel neko neprijetno čustvo, kot bi se bile besede kapitanove mene tikale. Čez nekaj časa pa sem začutil, da so ti reveži tam na krovu meni nekaj zelo bližnjega, kakor brat ali oče, da, v tem trenutku, tu na morju, daleč od rodne zemlje, so se mi zdeli celo nekaj bližjega . . .

Šel sem k njim. Zapazil pa sem, da spe, ali se vsaj delajo kot bi spali. Bili so to Slovaki izpod Babje gore, popotni košarji. Čemu bi jih budil? Šel sem nazaj k ograji. In prišle so mi na misel gore v moji domovini, grozne kakor to morje, ravnotako žalostne, ki po njih buče vetrovi. Prišli so mi na misel viharji, ki se valé čez njihove vrhé; ono bedno ljudstvo, ki se skriva po „halah“¹ in pribežališčih kot mi tu na tej ladji sredi divjajočega elementa. To revno, bedno ljudstvo, ki beži z gorá, da si kaj zasluži, prepotuje s koso ali košaricami daljne kraje, ljudstvo popotnikov in zaničevano.

In zopet sem pogledal na grmadico, ležečo na krovu. Eden izmed njih je dvignil nekoliko glavo, a ko je videl, da tja gledam, jo je sklonil in se delal kot bi spal.

Čudna čustva so mi polnila prsi. Žalost, bojazen, neprijetno čustvo, vse to mi je naenkrat začelo stiskati dušo. Čutil sem se tujca, ali pa majhnega proti tem prostakom, ki me niso hoteli poznati ali pa niso smeli. Tedaj sem se domislil, da živimo, čutimo in mislimo v oblakih, približamo se prostemu ljudstvu v oblakih, bratimo se ž njim v oblakih. Ali kadar stopimo na zemljo, ne vemo niti, kako imamo ž njim govoriti, stojimo pred njim brez poguma, kakor ljudje iz kakega drugega sveta . . . In sram me je bilo moje visokosti, sram naših sanj in idealov, sram samega sebe ob tej resničnosti . . . Gledal sem na te reveže kot gleda nadzemeljska prikazen na žive ljudi, čutil sem, da nisem živ človek, ampak le ideja, abstrakcija, prikazen, ki sanja v oblakih in niti ne zna hoditi po zemlji . . .

Vihar je vedno bolj divjal, valovi so vstajali v pošastnih oblikah okoli ladje. Črna noč je pokrila okolico in nato so začele še strele švigati po nebu. Nastal je strašen trenotek. Ladja se je stiskala kot zver, veter je žvižgal skozi vrvi, mornarji so begali po krovu, celo kapitan je izgledal letaje okoli kot človek, ki je izgubil glavo.

Z obema rokama sem se držal ograje, polit z vodo, moker do kože. Le od časa do časa, ko je blisk pretrgal meglo in razlil okoli morje

¹ Planina

sinje svetlobe, sem videl razburkane vode. In zopet se je vse pokrilo z neprodirno temo.

Naenkrat sem zaslišal tam blizu dobro mi znani spev. Semintja ga je glušil vihar. Toda on je zvenel vedno glasneje in razločnejše, zvenel žalostno in svečano. Obrnil sem oči v tisto stran ali radi teme nisem nič videl. Čez nekaj časa je zabobnel grom, zablisnil vid jemajoči blisk in tedaj sem zagledal ono grmado, klečečo na krovu z odkritimi glavami, sklenjenimi rokami, pevaje v koru, tu, na razburkanem morju, z neomahljivo vero, ki pa je velika in preprosta, ki sem jaz zanjo brezbrizen; ki pa je čudna, a vendar mogočna. Peli so eno izmed onih starih pesmi, ki se razlegajo po vseh naših cerkvah, na trdni zemlji, kjer šume smreke in topoli, kjer veter poigrava; peli so kakor pri oltarjevih stopnjicah v svoji cerkvi, mirno in pobožno . . .

Tedaj pa so se vlili potoki dežja, bliski so švigali po nebu kot ognji, grom se je družil z gromom v eno bobnenje, ki mu je pripeval tu spodaj mogočni šum valov.

Odkril sem glavo, pokleknil na krovu, in čeprav ni moja misel ob tem pobožnem spevu odhitela tja, kamor čiste duše teh preprostih ljudi, so vendar moje solze ravnotako goreče tekle po licih, in moje srce je bilo ravnotako pokorno kot srca teh prostakov. Strele pa so udarjale vedno bližje ladje . . .

Bogumil Gorenjko.

Žalostna pesem.

Cez polje morja
pesem je prišla,
pesem žalostna.
In potrkala
je na okence
mlade deklice.

In zapela je
pesem žalostna,
zazvenela je,
struna srebrna:
„Čez polje morja
mal čolnič veslja,
v njem je ljubi tvoj.

Preden jutri pa
sine solнца soj,
na zdívanem morju
čolna več ne bo;
in na licu tvojem
radosti ne bo,
preden jutri sine
solнца jasni soj . . .“

Čez polje morja
odzvenela je,
je odplavala
pesem žalostna;
mlada deklica
pa je plakala,
v neizmerni tugi
jutra čakala . . .

Rado Osvin.

Rojenice . . .

Komaj prišlo je dete
na svet opolnoči,
takoј došle v posete
so rojenice tri.

In žena tretja reče:
„Je godec za norost,
učeni nima sreče,
on kmet naj bo preprost!“

In prva ženska reče:
„Naj bode mož učen!“
Brž druga oporeče:
„Za godca je rojen!“

In danes orje polje
ves truden in potan,
a vendar dobre volje
je v jutru in čez dan . . .

Jovan Jovanović.

Ob morju.

Morje buči in se besno zaganja ob skale. Kako šumi, se peni, se zaganja v breg in zopet odstopa. Sedim na obrežju. Pene mi brizgajo v obraz, a jaz se ne umaknem. Zamaknjen, kakor v prikazen, poslušam divjo pesem morja. Krepko se razlega njegova pesem, kakor pesem vojakov, ki stopajo v boj. Tudi morje se bojuje. Kako se zaganjajo valovi ob skaline, hoteč jih preplaviti, razrušiti! A čeri trdno stoje, ne ganejo se, ne umaknejo se. Ravnotako, kakor te čeri, mora stati človek v življenju. Ne sme se ganiti, pogumno mora zreti viharjem v obraz, ne sme se jim dati potreti.

V daljini se kaže na sinji planjavi liki galeb belo jadro ribiške ladjice. Valovi butajo ob njo in jo hočejo prevrniti. A krmar jo s krepko roko vodi preko voda v zaželjeni pristan. Ne sme se ustavljati na razburkanem morju in zreti predse in nazaj. Vedno naprej mora pluti do svojega cilja. Tudi človek, ki jadra po razburkanem morju življenja, se ne sme ustavljati in motriti pota za sabo in pred sabo. Krmariti mora vedno naprej proti cilju, ki mu kakor svetilnikova luč sveti iz temine.

Morje buči in tuli, kakor divji orkan in me hoče pograbit s svojimi rokami, z valovi. Plašen se umikam, tesno mi je pri srcu, ko gledam v razbesnele valove. Kje imam moč, da bi se jim ustavil? In kje ste vi, zemeljski vladarji, ki ste podjarmili neštete narode? Kje ste vi in vaša moč? Kaj morete učiniti proti jeznemu morju? Nič! Pošljite svoje legije proti silnim morskim valovom! Ne ukrote jih, morje jih pogoltno v svoje nenasitno žrelo!

Kako skačejo valovi eden čez drugega, kako se penijo in prašé v drobne kapljice! Kako vabljivi so morski valovi, ko se poigravajo! Počakajte valčki, belogrivi konji, sprejmite me v svoje naročje! A valovi završe, narastejo in mi brizgnejo svoje pene v obraz.

Na bregu izpira mornar mreže. Sključena je njegova postava, sivi lasje mu padajo po sencih. Osivel je v vednem boju proti viharjem, v

boju z morjem. Orjavelo mu je lice, ki je že neštokrat zrló smrti v obraz, opaljeno od solnca, opihano od ostre bore. Pa vendar ljubi morje iz dna svojega srca, iz vse svoje moči. Z vso silo svoje duše je navezan nanj. Noče se ločiti od njega, ki je njegovo življenje, njegova smrt. Morje mu daje zaslužek in nazadnje mogoče tudi grob. Če mornarju vzameš morje, mu vzameš vse. Zanj bi on prelil srčno kri. In mi? Kako mi ljubimo domovje? Revni ribič nas osramoti.

Mračí se! Nebo postaja vedno temnejše, morje se miri, šum se polega. Temni oblaki na nebu se pretrgajo, rdeča luč zahajajočega solnca se razlije po širni gladini. Kaka krasota! Kateri slikar more naslikati ta prizor? Nebeška glorijska je razlita čez vso podobo. Jaz se čudim, strmim. V tem prizoru se kaže, o Gospod, Tvoja vsemogočnost, Tvoja moč!

Žar pojema, tema se spušča na zemljo. Bleda luna privesla na nebo in razlije svoj medli svit po morju, ki odseva kakor srebro in nalahno valovi. Tedaj je krasno, očarujoče v nočni tišini.

O morje, krasno si v vsakem stanu. Podoba našega življenja si mi.

P. M.

Večer.

Dve sestri
igrata na glasovir,
dva otroka
trgata cvetice,

dva topola
stojita v večerni mir
in solneu
žari zaspano lice.

OCENE.

R. Kazak. Sempatja zadenete na pravo pot, kar Vam z veseljem rad priznam; drugič in sicer zelo mnogokrat zaidete na stranpotice, in to moram samoposebi umevno tudi konstatirati. — »Ljuba, ah zakaj te ni?« ... vprašujete lepega večera, ko čakate v temnem gaju na svoje dekle. Toda dekleta ni in Vi ugiblujete: »morda nasmehljaj, poln jada, gnjeva vtrnil je oči; ali cvetni maj zveselil Te, reva, da oko solzi« ... Zlomek vedi, kaj se je zgodilo med Vami in Vašo dražestno izvoljenko, kajti niti »jada gnjeva, niti od veselja solzečih se oči« ne razumem. In da ste pripravljene svoje dekle čakati »do jutra dneva«, se mi tudi za slovensko umetnost ne zdi nič kaj posebno važno in tudi za Vas ne pametno; boljše je iti spat ... Oblika te pesmi je lepa in popolna; a kaj pomaga, ko je to tudi vse. Ker ste nam poslali tudi druge boljše stvari, ki Vam delajo čast, naj Vam le izrazim mnenje, da s takimi pesmimi, kot je ta, dokumentirate le svoja nežna »petošolska« leta in plačate tribut svoji mladeniški dobi. Produkti take prehodne dobe, tega procesa, — nimajo navadno pečata popolnosti na sebi. — »Nemir« označuje to Vašo prehodno dobo v drugi smeri, dobo duševnih bojev, ki jo prebije vsak, predno pride do trdnega svetovnega prepričanja. — »Radoslava« je zložena v ritmu Prešernove »Luna sije«; pa tudi drugače spominja nanjo. Vzemite n. pr. verze:

»Daj, da vidim Tvoje lice,
Daj, da vidim luč oči,

Da nasitim hrepenenje,
Ki ljubezen ga rodi . . .«

Tu ste očitvidno kopirali Prešerna, — »Nihče luči ne prižge« — pesem mi še kolikortoliko ugaja, vendar mi dovolite, da Vam stavim popolnoma resno načelno vprašanje, če so sploh ta razmotrivanja o ljubezni, o dekletu, o nasičnem hrepenjenju za Vas v Vaših letih aktualna? Sicer strogo vzeto to ne spada v estetično kritiko, vendar če pomislite na eni strani, da s svojimi verzi — in z nekaterimi tudi upravičeno — kompetirate za vsprejem v »Zoro« in če na drugi strani vpoštevate stališče »Zore« nasproti dijaštvu, mi bodete priznali, da sem upravičen staviti tako vprašanje. — Zdi se mi, da ta razmotrivanja za Vas in tudi Vaše tovariše na gimnazijih niso aktualna; ravno nasprotno! Pečanje s temi vprašanji Vas ovira v študiju, v duševnem razvoju, ovira predvsem na poti do umetnosti. Sicer se Vam bo čudno zdelo in mi boste imenovali Prešerna, Tassa, Goetheja, Byrona in ne vem, koga še . . . Priznam, res je! Toda to so bili zrelí možje, ki svojih neverljiviš ljubavnih pesmi niso napisali v gimnazijskih klopeh, nasprotno moram pa konstatirati, da je neštivilno mladih ljudi zagazilo v propad, ker so prekmalu čitali pesmi in se prekmalu udali takemu življenju. Ta smer v mladih letih je nesreča ne samo zaposameznika, ampak tudi za cel narod. Ne z lahkomišelnim uživanjem in z omlednimi podbalkonskimi jokavimi serenadami, ampak v divjem boju proti svojim slabim nagne-
njenjem in proti vsem oviram, ki skušajo zamočviriti in ubiti vse višje stremljenje in hrepenenje, — v tem boju se izkristalizirajo iz mase umetniki, ki zrastejo nad glave sodobnikov. Ne v lahkomišelnem uživanju, ampak po boju in požrtvovalnosti pridejo ljudstva do moči v deželi in državi in stopajo z neizprosni železnim korakom preko ljudstev, ki so zgubila vajeti iz rok ravno vsled tega, ker so si izbrala užitek za svojega glavnega Boga. In Vi, kot Slovenec, kot sin enega izmed najmanjših in najbolj ogroženih narodov, hočete ljudem pridigovati in opevati užitek? Slovenska umetnost ima popolnoma druge naloge in mora in bo tudi hodila popolnoma druga pota, ali pa sploh ne bo slovenske umetnosti. Naših brezvercev in pridigarjev »Svobodne misli«, ki jih »Omladina« tako goreče propagira in priporoča, ki imajo med svojimi postulati tudi svobodno ljubezen in jo semintia tudi praktično udejavljajo, teh ljudi, dragi prijatelji, si pa nikari ne vzemite za vzgled, ker to niso Slovenci. Če bi ta morala katerikrat pri nas prišla do vrhove, potem je tu tudi začetek konca. — Mi hodimo druga pota in v rhovni voditelj je Krist, Bog zatiranih in vseh, ki se jim godi krivica. Ostanimo Mu zvesti na večno in potem se bo tisti »Tuj spev« ljudstev zatiranih spremenil nekoč v zmagoslavno himno. — Vaš »tuj spev« mi je šel do srca; mnogokrat sem imel priliko poslušati pri dunajskih koncertih naravnost krasne pesmi, ki so mi z neko neodoljivo silo osvojile srce in čustva; Nemci sami vsi očarani poslušajo te prelepe tiho točeče »nationale Motive«. Koroški renegat Koschat, Slovenec, je postal slaven po svojih »Kärntnerische Nationallieder« in Nemci ga ne morejo prehvaliti kot enega izmed »svojih«. Kaj je pripomoglo takozvani »ogrski narodni muziki« do take slave? Prelepe slovaške popevke, v katere je zatirano, celo tisočletje s krivicami pitano ljudstvo vtilo svoje žilne nežne nesrečne tožbe! Neka visokostojeca madjarska aristokratka, ki sem imel priliko seznaniti se z njo in ki je tudi sama vsa zadivljena v slovaške pesmi, mi je to izrecno potrdila; sicer je pa to itak znano. In če obiskujem dunajske umetniške razstave, se mi to vedno bolj kaže; zdi se mi, da ni več daleč čas, ko bodo v Avstriji Slovani prevzeli vodstvo v umetnosti. Da bi Nemci tudi še nadalje v prihodnost absorbirali naše sile, naše talente in vse naše najboljše umetnike, na to ne morem verjeti in trdno pričakujem prevrata, ki se bo pa raztegnil tudi na druga polja, ne samo na umetnost. — Zato pa mora biti »Naša pot« jasna, naši cilji lepi in vzvišeni, kar v tej pesmi, ki je zelo lepa in jo ob priliki »Zora« natisne, tudi Vi pojmuje. Torej »Sursum corda«!

»Prve ure« — zelo dobro in Vam rad odkritosrčno izrazim svoje priznanje. Dobro ste osvetlili tisto brezmišelnost hinavsko narodnjaštvo pri istri-

janskem vinu v zaduhlem gostilniškem ozračju. Slaba okolica, nejasnost v principih, pijančevanje, terorizem in sploh ves miljé, ki, — kakor ona škandalozna, slabo zračena, prenapolnjena stanovanja telesno, tako ta duševno ubija najboljše slovenske sinove. Crtico ob priliki priobčimo. — Nikari ne zamerite kake bolj trde besede, ki sem jo napisal iz prijateljstva, in se nas le še pridno spomnite!

X. Poslali ste nam skoro celo zbirko pesmi, izmed katerih jih pa ni veliko, ki bi jih res lahko z veselim srcem pohvalil. Predvsem naj omenim gramatika-lične reči. Vi popolnoma neženirano rabite apostrof in se ne ozirate na to, da je ta nesrečnež še izza Stritarjevih časov na proskripcijski listi. — »Mrtvih ne budi!« — Beseda »zmer« se navadno ne rabi v tej obliki; razložek med določnimi in nedoločnimi oblikami pri adjektivu Vam ni kaj posebno znan, ali pa, kar je tudi mogoče, zaradi višjih ozirov na število stopic in na dolžino verza z njim tako grdo postopate. Jaz, kot prijatelj gramatike, tega počenjanja nikakor ne morem odobravati. Raba refleksivnega zaimka se tudi prepira z Vami; deležnik sedanjega časa od glagola »prostiti« se Vam je ponesrečil, itd. . . . Vaše rime so semintja precej žalostne, n. pr. »Al' si sanjala o men', — ko te uspaval je sen« . . . Tu sta dva povsem različna »e«, kar menda čutite. Skušajte le izgovoriti! — Vaše pesniške figure so semintja tudi zelo moderne. »Sanje Vam skačejo semintja«, da nikdar tako; sen Vam prenaša o č i semintja, kar ni posebno okusno, če bi še kaj hujšega ne bilo; ponoči tiše vsa bitja nočni okovi. — Tako tragično pač še ni noben pesnik pojmoval noči, kot Vi; sicer ima pa tudi pri Vas ta tragika svoj vzrok v rimi, kajti treba je dobiti besedo, ki se bo skladala in rimala z »vrhovi«; Vaša volitev je žalibog padla na okove! Torej, dragi, tako se ne sme in na ta način ne pridete nikamor!

Nekatere stvari sploh niso vredne opesnitve, vsaj v obliki, kot jo Vi rabite, nikakor ne. Posameznih naslovov se mi ne zdi potrebno omenjati. Vaša balada ali romanca z zgodovinsko vsebino »Zadnji kralj ogrski« se Vam je še precej posrečila v primeri z drugimi produkti Vaše Muze. Zdi se mi, da imate Vi baš na polju zgodovinske balade precej pesniške moči, kot upravičeno slutim sodeč po tej Vaši pesmi. Vendar kdor hoče pisati zgodovinske pesmi, mora zgodovino tudi znati; ne trdim s tem, da bi ne bili posamezni pesniki semintja zgodovinskih dejstev prikrojili po svoje, kakor se jim je zdelo potrebno iz umetniško-tehničnih vzrokov. Toda da Vi, in sicer kot se mi zdi, samo zaradi rime, tako izpačite zgodovinska dejstva, da je zadnji kralj ogrski, ki je padel pri Mohaču, zadnji potomec Arpadov, tega seveda ne morem odobravati. To so vse stvari, ki jih je treba vpoštevati, predno je človek priznan umetnik. — Vendar ne obupajte! Vadite se le še naprej, morebiti na polju zgodovinske balade in nam le pogumno pošljite na Dunaj. Prihodnja ocena se mora sigurno za Vas glasiti ugodneje. Na svidenje!

I. M—c.

